ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20 ДИНАРА 1952

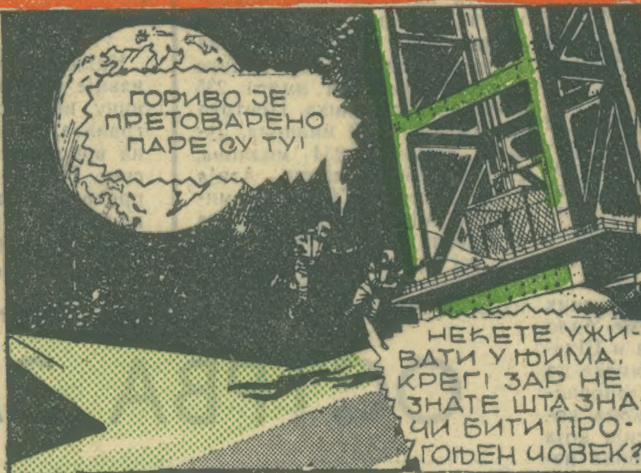
Година XXIII — Број 508

Субота, 23. септембар 1961.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

У ОВОМ БРОЈУ: Прави специјалитет, Двобој џинова у океану, Како изгледа космос, Берлиоз, Јунаци са Запада, Гусари са „Панде", Амазонке, Гуђир

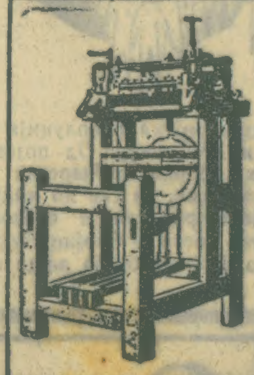
КРОЗ ВЕКОВЕ

МОРЕ — КРВ ЗЕМЉЕ

Стари Кинези веровали су да је морска вода Земљина крв и да плима и осека представљају купање њеног била. Једна арапска легенда каже да „анђео мора" хода по мору и да тамо где он стане ногом настаје плима, а тамо где је ногу подигао осека. Прво тачно објашњење плиме и осеке дао је пре 2.000 година географ Посејдоније.

СМРТНА КАЗНА ЗБОГ РАЗБОЈА

За уништење, па чак и за оштећење разбоја

за плетење чарапа, у Енглеској је све до 1811. године била прописана смртна казна.

ПРВА ЖЕНА У ЦРНИНИ

Ана од Бретање (1477—1514), жена француског краља Шарла VIII, упорно је захтевала да после његове смрти но-

си црнину јер је она лепо пристајала уз њену плаву косу. Ана је била у црнини толико привлачна да се Шарлов брат и наследник оженио њоме, тако да је она и по други пут била француска краљица.

Пре овога, ожалошћени су у својој тузи за умрлим сродницима носили — бела одела.

СЛИКЕ НА ПОТПЕТИЦАМА

Француски владар Луј XIV, познат као велики кицош, имао је један пар ципела чије је потпетице чувени фламански сликар Ван дер Мелен украсио оригиналним минијатурама које су представљале неколико сцена из победоносних краљевих битака.

ВЕЛИКИ ГРАДОВИ У ПРОШЛОСТИ

Број људи на Земљи увек је био у зависности од количине хране коју су они у стању да произведу да се исхране. Две велике прекретнице у том погледу биле су неолитска револуција када су људи преко сточарства и земљорадње почели да потчињавају природу

и индустријска револуција у XVI и XVII веку. Од појаве првих облика сточарства и земљорадње, па све до индустријске револуције становништво света је бројно споро расло. Пораст броја људи на земљи од XVII века до данас је неколико пута већи него пораст од постанка људске врсте до тада.

Иако је у Старом веку на целој земљи било скоро десет пута мање становника него данас, милионски градови су већ тада постојали. У Риму је у III веку пре наше ере било преко милион становника. Јустинијанов Цариград је исто тако имао око милион житеља. Пре монголских инвазија, исламски градови Багдад и Дамаск имали су близу милион становника.

У средњем веку у Европи није било великих градова. Париз је у XVIII веку имао 100.000 становника. Лондон је ту цифру достигао тек у XVI веку за владе Марије Тјудор. Индустријска револуција је означила огроман скок у броју становника европских градова. Већ у XVII веку Лондон и Париз имају по пола милиона становника. Напуљ је 1616. године имао 280.000 становника.

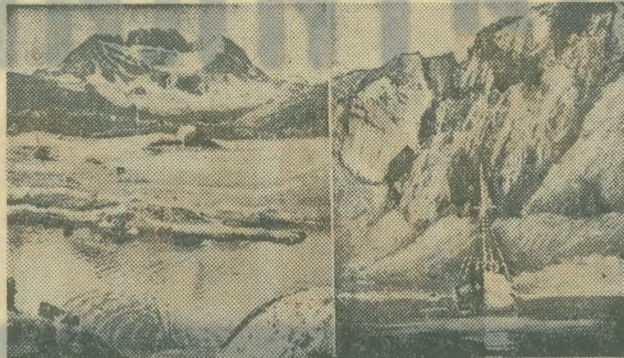
Становништво европских земаља је у то време било малобројно. Енглеска и Шпанија су 1700. године имале по пет и по милиона становника, а Италија 13 милиона, колико је имала и Русија која је по пространству била неколико десетина пута већа од ње. Са својих 18 милиона становника Француска је била најмногољуднија земља тог доба у Европи.

Северна Америка је на почетку XIX века имала свега шест милиона становника, али је број њеног становништва нагло растао. Он је 1850. године достигао 16 милиона, 1900. године 81 милион и 1950. — 165 милиона. Русија је 1800 године имала 37 милиона, 1850. године 60 милиона, 1900. године 126 милиона и 1950 године око 200 милиона.

Бразил је почетком XIX века имао четири милиона становника, 1900. године 17 милиона, а данас има 60 милиона. Број становништва се у Африци скоро цео век није мењао да би затим од 120 милиона 1900. године скочио на 206 милиона 1950. године. Број становника Азије је порастао од 857 милиона 1900. године на 1.407 милиона 1950. године.

У току следећих деценија земљу ће наследити нове милијарде људи. Према разним проценама број становника на свету ће 2000. године износити најмање 3.640 милиона, а највише 6.000 милиона људи. Једна умерена процена предвиђа да ће 2000. године Северна Америка имати 235 милиона становника, Централна Америка 109 милиона, Јужна Америка 234 милиона, Европа 560 милиона, Азија 2.200 милиона, СССР 427 милиона, Африка 348 милиона и Океанија 21 милион. Према тој процени укупан број становника на свету ће тада износити 4.133 милиона људи.

ЛОФОТИ

Дивни предели са Лофотских острва, за које неки тврде да их има колико дана у години, подсећају на алпске пределе Швајцарске. Овде је лепо за време кратког лета, а за време зиме кад магле све обавијају, онда је непријатно и суморно

Најлепша острва Скандинавије су Лофоти. Као да ничу из мора врхови од гранита, ветром исечени, а на врховима блиста вечни снег. На узаним обалским пределима налазе се дрвене рибарске куће, које као да су залепљене уз стрме планине. По блиставим фјордовима плове узане нордијске лађе.

Лофоти су норвешка група острва северног поларног круга. Главна лука је Нарвик. Острва која се пружају на запад чине прави „моло" према океану. Упоредо са Лофотима налазе се пролази којима у пролеће пролазе милиони бакалара. Двадесетак километара од острва налази се такозвана „Ега", где се испод водене површине налази дуги гребен са наглим нагибом својих хридина. Велике групе бакалара пливају упоредо са Егом. Ове рибе живе близу Медвеђег острва код Шпицберга, а за време мрестења оне пливају поред Еге према југу. Вешти лофотски рибари тачно познају путеве бакалара и хватају их на разне начине. Улов је одличан и никад не подбаци. Крајем априла лов је завршен и риболовци поново чекају пролеће.

*

Бакалари се суше на нарочитим сталцима. Тада личе на слепе мишеве приликом одмора. Риба се суши све дотле док се не стврдне као кост.

Као што се код нас у подрумима слажу дрва, тако лофотски рибари слажу уловљене и осушене бакаларе у своје оставе.

ОСТРВА ЗА 50.000 ДОЛАРА

Прича се да су острва Фиџи потпала под Енглеску на овај начин. Половином 19 века, када је у граду Суви владао поглавица Такомбау, слављен је четвртог јула амерички државни празник у америчком конзулату. На тој свечаности био је и поглавица Такомбау.

Свечаност је била бучна. Међутим, нечијом непажњом једна запаљена буктиња изазвала је пожар у згради конзулата. У спасавању су учествовали сви, али нису имали успеха и конзулат је потпуно уништен и опљачкан. Нешто је упропастила ватра, а нешто спасиоци.

Амерички конзул окривио је Такомбау и поднео тужбу тражећи одштету од преко 5.000 долара. Наравно, поглавица ту суму није могао да исплати, те се захтев америчког конзула доцније попео на 45.000 долара.

Уместо толике суме, поглавица Такомбау понудио је америчком конзулу: себе, своје племе и сва острва, али је конзул тражио новац. Тада се Такомбау обратио енглеском конзулу и енглески конзул обавестио је Лондон да острва Фиџи могу припасти Енглеској, ако би се Такомбау дала сума од 50.000 долара да би платио дуг Америци.

Ово питање енглеска администрација вукла је до 1873. године, када су дугови поглавице Такомбау исплаћени и када су острва Фиџи дефинитивно постала енглеска.

*

Тако прича. Иначе острва Фиџи чине прелаз између Меланезије и Полинезије, а становници по култури припадају такозваном полинезијском кругу. Група Фиџи има 320 острва. Највеће острво је Вити Леву (10500 кв. км). Главни град је Сува (око 12.000 становника). Иза Хонолулуа то је највећи град Океаније.

На острвљу Фиџи гаји се шећерна трска, копра, банане, кокос, стока, а постоји и неколико фабрика шећера, затим љуштионице пиринча, фабрика уља и фабрике млечних, месних и воћних конзерви.

RIPLEY'S — Веровали или не!

ЈЕДАН **ХРАСТ** У БЛИЗИНИ ЛОСТХВИТИЛА (ЕНГЛЕСКА) КОЈИ ЈЕ БИО ВИСОКО ДРВО ЈОШ ЗА ВРЕМЕ ГРАЂАНСКОГ РАТА (1040) ИМА **РАЗНОБОЈНО ЛИШЋЕ**

ПЕТЛА СА 4 НОГЕ ИМАО ЈЕ ЕЛТОН ШОНС ИЗ ДИКСФИЛДА (САД)

КРВ УМЕСТО ВОДЕ

ЈЕДНУ ВОДЕНИЦУ У КУРКИЈАНУ (ТАБАРИСТАН) ПОКРЕТАЛА ЈЕ ЧИТАВ ЈЕДАН ДАН (710. ГОД) УМЕСТО ВОДЕ — КРВ ПОГУБЉЕНИХ СТАНОВНИКА ГРАДА КОЈИ СУ ОДБИЛИ ДА ПРЕДАДУ КУРКИЈАН **ЈЕЗИДУ**, ВЛАДАРУ КОРАСАНА КОЈИ ЈЕ ОНДА ЗАТРАЖИО ДА МУ СЕ ИСПЕЧЕ ХЛЕБ ОД БРАШНА „САМЛЕВЕНОГ НА КРВИ"

КАМЕНА ХУМКА

КРАЈ БЛЕРМАРФОЛДАХА (ШКОТСКА) ОБЕЛЕЖАВА МЕСТО ГДЕ ЈЕ КЛАН МАКДОНАЛДОВИХ ПОБЕДИО КЕМБЕЛЕ ОТАДА, ВЕК 314 ГОДИНА. СВАКИ МАКДОНАЛД КОЈИ ПРОЂЕ КРАЈ ЊЕ ДОДА ЈЕДАН, А СВАКИ КЕМБЕЛ УКЛОНИ ПО ЈЕДАН КАМЕН

КУЋА-СТЕНА

НА ОСТРВУ ГАЛИЈАНУ (БРИТАНСКА КОЛУМБИЈА) ВАЈАРСКО ДЕЛО ПРИРОДЕ

КАШМИР

ДРЖАВУ У САСТАВУ ИНДИЈСКЕ УНИЈЕ ОКО КОЈЕ СУ СЕ ИНДИЈА И ПАКИСТАН ТОЛИКО ДУГО СПОРИЛЕ, КУПИО ЈЕ 1846. ГОДИНЕ ГУЛАБ СИНГ ЗА 3.637.500 ДОЛАРА.

МАЛО
О ОСТРИГАМА

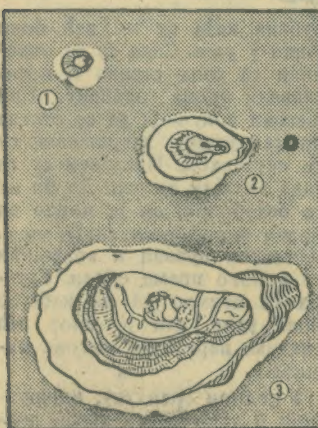
Острига или каменица (Ostrea edulis) је врста шкољке. Развија се на морском дну. Изгледа да остригама одговарају боље заштићена места као што су заливи и плићаци. Једним капком острига је прирасла за камење због чега су капци неједнаки. За подлогу прираста дебљим и већим капком на коме се ви-

де листићи. Има разних острига, а неких чак и са драгоценим бисером.

Остриге су познате као укусно јело. Као и друга морска храна и оне су богате протеином.

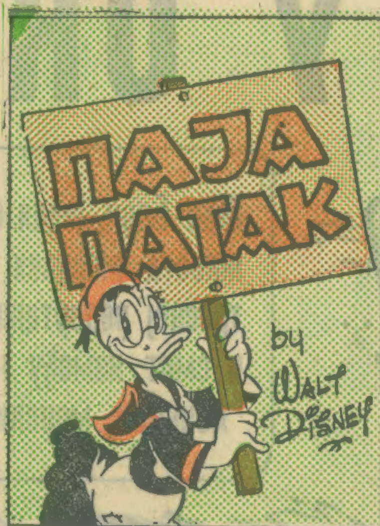
Једна једина острига може да произведе, како се мисли, око 500.000.000 јаја у току једне сезоне плођења. Већи део

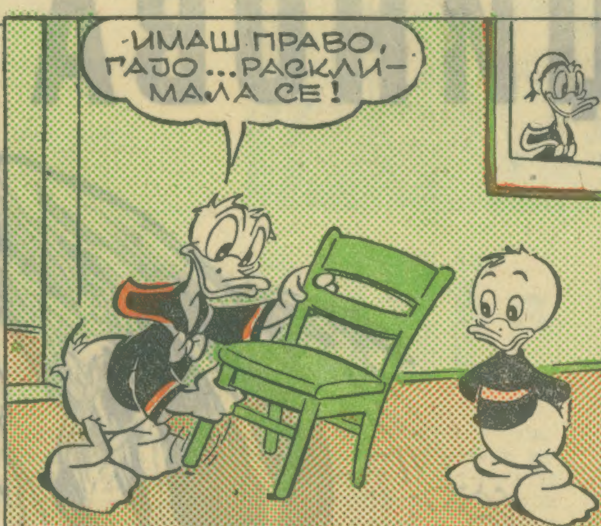

ових јаја поједу друге животиње, па се сматра да једва око милион просечно дочека величину одрасле остриге. С лева на десно (на доњој слици) виде се острига у току развитка: 1) један месец, — 2) једна година, — 3) три године.

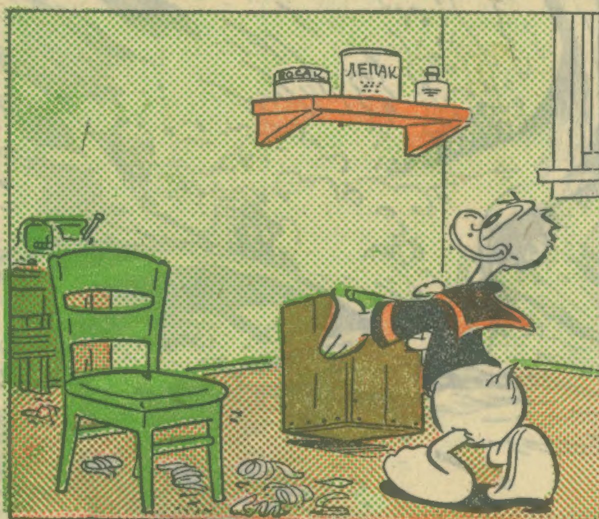
ПОСАО САМО ЗА КЕПЕЦЕ

Авионска компанија из Сакрамента у Калифорнији најзад је нашла раднике који ће чистити цилиндре од 25 см у пречнику. Два кепеца Шнајдер и Милс за овај посао добијају 8 долара на сат. Обручи око њихових груди који имају пречник као и цилиндар доказују да се они заиста могу провући кроз њега.

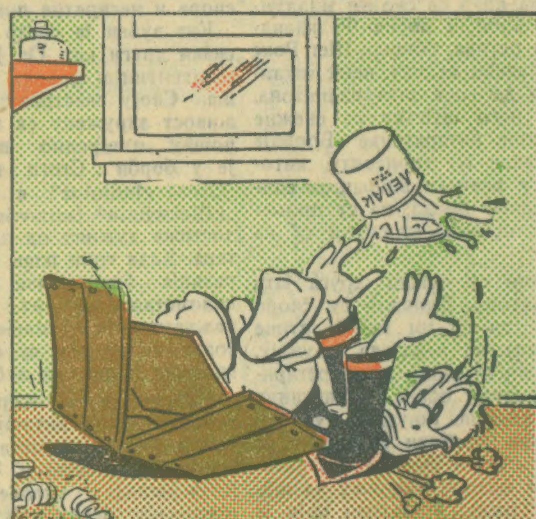

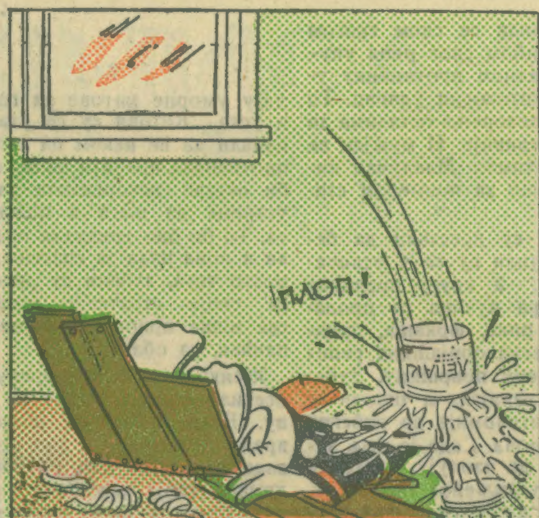

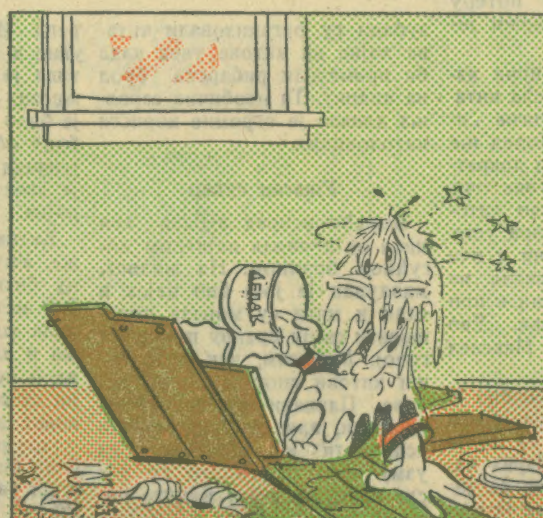

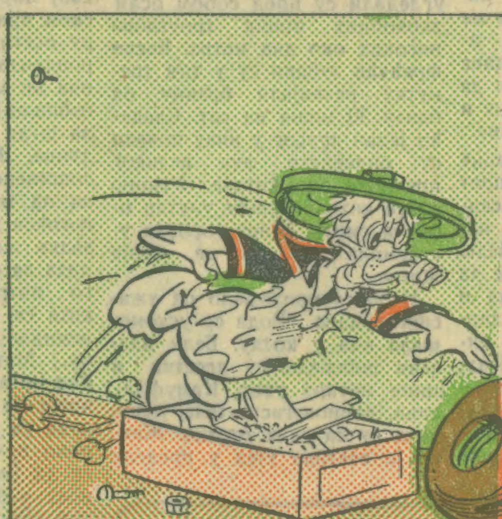

ТЕЛЕФОНИРАЊЕ НА »ШКОТСКИ« НАЧИН

Причали смо један другом шале у вези с телефоном.

— Ја ретко телефонирам из вароши кући, — изјавио је Прелс који је у друштво стигао нешто касније. — То чиним највише једанпут дневно и то „шкотски“.

— Како шкотски? — зар ви знате шкотски?

— Не на шкотском језику, већ на шкотски начин. Зар никад нисте чули за то?

Прелс нас је мигом позвао да дођемо ближе и почео:

— Као што знате, ја станујем у предграђу. Посао ме приморава да дуго останем у канцеларији, тако да никад не ручам на време. Једног дана стигнем на ручак тачно у подне, други дан тек око један, а дешава се да дођем и око два. Због тога сам уобичајио да свакога дана уђем у једну јавну телефонску кабину и јавим жени да полазим кући на ручак. То ме не стаје ни паре.

— Како то?

— Врло једноставно — рече Прелс смешећи се. — Узмем десет пфенига из џепа и бацим их у апарат, окренем свој број, док код куће зазвони. Чим је трипут зазвонило, ја спустим слушалицу и десет пфенига испадну, пошто на другој страни није дигнута слушалица. Ја, наиме, увек сачекам да тачно три пута зазвони. Кад моја жена чује да је трипут звонило и да је говорник спустио слушалицу, она зна да сам то ја пошао кући и да треба да припреми све за ручак.

— Али ако ваша жена код куће ипак подигне слушалицу?

Прелс се задовољно насмеја и рече:

— Све је то договорено. Моја жена зна кад треба да подигне слушалицу, а кад не треба. Она зна да у подне мора да чује мој сигнал. Ако се, пак неко други јави, онда ће он морати мало да чека, пошто моја жена диже слушалицу тек приликом петог знака. Зар то није практично?

Присутни су се погледали заплашено, али Прелс то није приметио и његов смех никако се није заустављао.

Један од присутних нарочито се заинтересовао

за овај Прелсов изум и поново се распитао за његово функционисање.

— На ту идеју ја никада не бих дошао, — рекао је он Прелсу.

— Човек се учи док је жив.

— Да ли бисте хтели да ми све то још једном протумачите. Баците, дакле, новац у аутомат, дигнете слушалицу и позовете 23-345.

— Не позовем 23-875, то је мој број...

— Аха, 23-875...

— Да.

Човек који се распитивао одмах је устао.

— То је сјајна ствар. Запамтићу! А откада практикујете овај начин телефонирања?

— Већ две године... И то сваки дан.

— Невероватно, — примети човек, поздрави нас све и нестаде.

Када је он отишао, Прелс је хтео да побере још више ловорика за своју генијалност, али је на нашим лицима приметио да нешто није у реду.

— Знаш ли ко је био тај човек? — упита га један од нас.

— Не. Ко?

— Наш нови инспектор за сузбијање злоупотребе на аутоматским телефонима.

ДВОБОЈ ЏИНОВА У ОКЕАНУ

Жан Блон, један од најбољих познавалаца живота морских сисара, описао је у потресној репортажи дивљу борбу на живот и смрт између три кита и јата најкрволочнијих морских звери китова зубана

На острвима северно од антарктичког континента не живе људи. Јужна Ђорђија, Јужне Оркаде, јужна шетландска острва, Грахамова Земља, Земља Александра I, Кергелен и острво Макари представљају привилегисан кутак само за научнике и истраживаче, које зими шиба немилосрдни поларни ветар, а лети, на оштром стењу, греје зубато сунце. Само покоји цвет промоли своју круницу и баци застрашен поглед на вечно хладно море.

Било је лето када су два плава кита са својим младунцем прошли поред Фалкландских острва, обишли Шег Рокс и правећи велику пену наставили да гоне јата планктона. Пре него што су се снежне планине антарктичке Ђорђије појавиле на хоризонту, китови су осетили вибрације елиса нашег брода, па су променили правац; скренули су на југ.

Тамо су нашли друга јата планктона. Пловили су споро тако да су им многе птице слетале на леђа да кљуцају. Китови су више дана крстарили поред обала начичканих пингвинима. Гњурали су се и снажно фрктали окружени са свих страна фокама. Планктона је било у изобиљу за њихову пашу. Младунац који је скоро непрестано био на сиси брзо је растао и јачао. Његов млаз се гордо дизао изнад морске површине до трећине висине млаза његових родитеља. Драма је почела једног тихог дана.

Наизменично гњурање и испливавање породице китова пореметила је без видљивог разлога женка. Она је са обалске стране нагло скренула према пучини. Њен покрет је био тако оштар да замало није главом треснула о бок мужјака. Тада је и он приметио разлог промене правца и упутио се улево. Породица је нагло повећала брзину.

Фоке које су биле око китова разбежале су се. Оне су најкраћим путем грабиле према оближњем стењу на које су се успузале клизајући се и вриштећи у паници.

Танак траг морске пене пресекао је море недалеко од обале. Затим се појавио још један траг, па трећи и четврти. Трагови су постали видљивији. У једном тренутку су се испред њих појавила танка, троугласта, црна сечива. Четири шиљка парала су морску воду невиђеном брзином. Фоке које су се склониле у стењу урлале су од страха. Троугли су постајали све већи и бројнији. Призор је био застрашујући. Ускоро су постали дугачки метар и по, па већи и дебљи од човека, оборени својим врхом унатраг. Иза њих рађала су се из морске пене нова сечива. Свако од њих представљало је леђно пераје кита-зубана.

Гладијатор

Чак и највећи морски пас је само малена рибица према киту зубану. Морски пас је сурови и безобзирни грубијан набијен страховитом животном снагом. Када је рањен, он прождире своју утробу. Када му ишчупају срце и баце га у море он плива, а без главе живи још читаве сате! Али његов сићушни мозак је безвредан и преноси телу само споре и неспретне покрете.

Кит зубан је сисар као и сваки други кит. Он је најинтелигентнија морска животиња. Своју свестрану проницљивост здружену са крволочношћу изванредно примењује у борби . Стога га зову „Orca gladiator“ а Енглези „killerwhale“ (кит-убица). Он достиже дужину од девет метара. Када гони плен може да развије брзину чак и од 55 километара на сат. Његове чељусти које су мање од китових наоружане су са 12 огромних и оштрих зуба.

Ужасно је прождрљив. У стомаку једног кита-зубана дугачког шест и по метара нађено је 13 делфина и 14 фока! Када нападају китове зубани организују праву хајку која је налик на колективну потеру вукова на снажног и брзог јелена.

Велика троугласта црна израслина на средини леђа кита зубана може да достигне висину од 2,20 метра. Поред ње он располаже и са два покретна бочна пераја. Његове очи, које нису сићушне као китове, налазе се иза отвора уста. Свако ко се нашао очи у очи са зубаном више никада не заборавља тај продорни и проницљиви поглед муње. Ево како је мајор Гавин Максвел описао тај поглед:

„Први кога сам видео био је непокретан и гледао ме је право у очи. Рекло би се да је џиновски гуштер. Израз напрегнутог љубопитства те тајанствене главе која ме је прождирала погледом унео је панику у мене. Био је ту да ме подсети да морски сисари имају најразвијеније мождане вијуге међу животињама и да у том погледу предњаче чак и над човеколиким мајмунима“.

Да би изврнули пингвине или фоке у воду зубани спретно искрећу ивице ледених санти или пробијају ледену наслагу далеко унутар обале. Неустрашиви су до те мере да прилазе уз сам бок брода и прождиру китове рањене харпуном. Ако морнар убије кита зубана остали га поједу. Почетком овог века морнари су зубанима бацали изванредно укусне језике китова. Примамљени овом посластицом зубани су организовали читаве хајке на китове увек када би приметили рибарски брод на видику. Та необична сарадња донела је огромне користи китоловцима.

Ужасан судар

Бежећи испред зубана три кита су пливала највећом могућном брзином. На жалост, младунац је још био нејак и отац и мати су морали подешавати своју брзину према његовој. Међутим, чак и најбржи китови спорији су од зубана. Пливали су и дубоко гњурали, али су увек морали испловити на површину да узму ваздуха. Пошто су после више од десет минута роњења испловили на површину угледали су пред собом осам злокобних црних троуглова високих око два метра. Бесно фркћући зубани су у том тренутку развијали брзину од близу 30 миља на сат. Следећи један другог у низу почели су описивати лук великог пречника око китова. Ускоро су се китови нашли унутар обруча смрти. Жива торпеда устремила су се на своје жртве.

Небо се проломило од ужасног судара. Вода се ускомешала као у котлу. Бели млазеви шикљали су десетак и више метара увис. Камуфлирана, тамнопегаста тела, нападала су са свих страна. Женка је осетила ујед у пределу репа. Извила се свом снагом увис и шибом свог репа упутила је једном противнику ужасан, смртоносни ударац. То је било упозорење осталима да буду обазривији. И мужјак се јуначки отимао. Младунац није заостајао за примером старијих.

Китови су престали да беже. Упустили су се у отворену битку. У кругу пречника 200 метара пучина се проламала од рике, фркања, пуцања и пљеска оријашких репова о водену површину. Зубани су се извијали и чинили су праве вратоломије да избегну ударе репова. Сада је циљ зубана био да изолују младунца и да га усамљеног прождеру. Женка је као тигрица бранила свој пород шибајући репом у свим правцима. Када је у мору осетила мирис крви разгоропадила се као махнута. Ни она ни мужјак још нису били озбиљније повређени. Схватила је да је то крв њеног младунца. Женка се ни по цену сопствене главе не би удаљила од младунца, чак и да је погођен харпуном све док даје знаке живота и док постоји нада да се спасе. Али није дуго потрајало, а тело малог кита се претворило у ковану, искидану и беживотну трупину. Матерински инстинкт је био мртав. Нагон за одржањем врсте је био јачи. Женка је раме уз раме са мужјаком поново почела да бежи. Надала се да ће искористити небудност зубана за време гозбе око крваве морске трпезе и умаћи. Два кита су највећом брзином бежала гњурајући се, фркћући и поново гњурајући.

Када су китови после дужег гњурања изронили, уверени да су својим гониоцима заварали траг, зубани су поново били ту. Тек што су се женка и мужјак појавили на морској површини, они су се устремили на њих.

У борби против великих китова зубани се труде да прво онеспособе њихов реп који је главно оружје и основна моторна снага највећих морских сисара. Тешкоћа се састоји у томе што морају да би дохватили репове избећи њихове смртоносне ударце. Разјарени и раздражени крвљу зубани су се муњевито устремљивали на репове китова, кидајући својим чељустима огромне комаде тврде коже. Захваћени ударцима репова нападачи су, тешки преко десет тона, летели више метара увис чврсто држећи у чељустима крваве комаде меса. Пуцњеви репова су на пучини одзвањали као топовске салве. Обрачун морских титана личио је на битку крсташа.

Зубани су се још више осмелили и почели су да уједају уморне китове за главу и уста. Китови су се узалуд надали да ће неком од својих противника пребити кичму што би остали искористили да се устреме на њега и пождеру га. То би био тренутак предаха и нова нада за спасење. Уместо тога, зубани су држећи се своје стратешке замисли све више прибијали китове у плићак, уз обалу.

Женка је у једном тренутку осетила огроман терет на репу. Више зубана су је истовремено шчепали и као прикували за морско дно. Ричући је дрмала своју оријашку главу и ударала је њоме свом снагом непријатеље који су је уједали око очију. У тренутку када је један од зубана отворио њене усне и гурнуо своју њушку у десни део њених уста женка се ужаснула. Свом снагом је стегла вилице, али су је и други зубани уједали за усне и почели су гурати своје носеве у њена уста. Снажни мужјак се са своје стране очајнички отимао. У једном тренутку скупио је толико снаге да се скоро цело његово тело винуло у ваздух. Огроман талас подигао је увис женку и њене нападаче, али они нису напуштали плен. Њихове њушке су још дубље продирале у њена уста. Почели су да кидају њен језик.

Оргија у крви се настављала. Женкини мишићи уста су се опустили, нападачи су се отимали око њеног језика, прождирали њене очи, кидали меке, румене дојке, черечили стомак још живе женке...

Вода је кључала око њеног тела, које су китови-убице претварали у све безобличнију масу. Више нападача су у међувремену оставили мужјака, па су се и они устремили на женку. Мужјак је био вичан боју са зубанима. До тада је више пута нагнао у бекство читава јата зубана и убилачким ударцима свог репа послао више њих у смрт. Већину је убијао на тај начин што се извијао високо изнад воде да би затим тежином од 100.000 кила у паду здробио тело нападача.

И овог пута успео је да убије два нападача. Међутим, они су били толико прождрљиви да ни леш малога кита, ни трупине њихових убијених другова, ни огромно, скоро непомично, крваво тело женке у агонији нису могли да задовоље њихов нагон за прождирањем. Нове убице су придолазиле и крв у води их је чинила све бешњим.

Било је право чудо да се мужјак одржао до тог тренутка. Више пута је одбио напад зубана који су му већ били ушли у уста. Сада су га опколили са свих страна и потискивали према плићаку. Сви његови покушаји да се отргне према пучини завршавали су се неуспехом. Нападачи су га тада хватали за реп. Да би их се ослободио, он је морао да прави акробатски салто увис, мењајући правац и враћајући се поново према обали. Сатима се отимао да би избегао нове ране, али је умор већ увелико парализао његове мишиће.

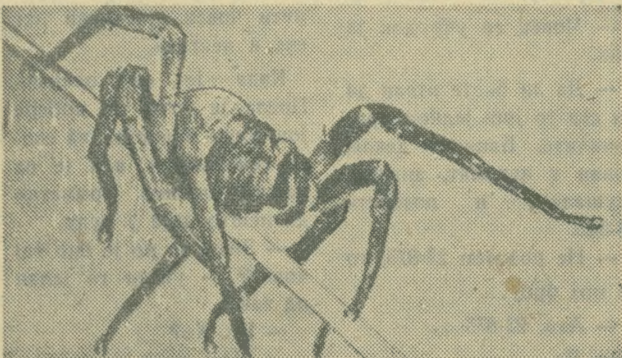
У једном тренутку, најкрупнији и лудо дрски зубан подвукао се под њега и ујео га за доњи део стомака који представља његов најосетљивији део тела. Мужјак је помахнитао од бола. Ништа више није видео, није знао на коју ће страну, био је спреман на све само да се ослободи тих ножева који су му секли утробу. Његови скокови су постали тако жестоки и чудовишни да су се сви зубани у страху разбежали и отворили му пут. Само је један заривених чељусти остао као пијавица припијен уз његов стомак. Са мужјаком је летео увис да би се убрзо затим суновратио у океан, али свој плен није остављао. Мужјак је час скакао горе час доле, као коњ преко препона, час лево час десно, као смучар који савлађује капије. Затим је мужјака почео да савлађује умор који је постао јачи од бола. То су осетили остали зубани који су се поново умешали у оргију убијања и ускоро су се сви нашли на његовим леђима и боковима.

Он је схватио да му се ближи крај. У грчевима агоније он је нашао у себи последње резерве запретене снаге титана. Као морски пас који се окован пипцима џиновских полипа баца у очајању о стене, он је у огромним скоковима кренуо према обали. Морао се по сваку цену ослободити ужасних мука. У тим последњим секундама јуриша према обали достигао је брзину коју никада раније у животу није развио. Тражио је спаса тамо где ће сигурно наћи смрт. У последњем скоку испружио се свом дужином на морском жалу. Кит-убица је на време осетио опасност и одвојио се од његовог трбуха.

Био је то крај неустрашивог кита који је убио неколико својих противника и спасао се тешко рањен на обалском песку где се угушио.

НАЈОТРОВНИЈИ ПАУК НА СВЕТУ

Око 20.000 врста паукова има на свету. Једна трећина свих паукова су сићушни и танки, дужине од 3 до 4 милиметра. Обично живе распрострањени по слами и простиркама по земљи. Познати су нам пауци и из прекоморских земаља, као и они из научних института. Понекад их, такође, сусрећемо и у свакидашњем животу. Приликом увоза поврћа и воћа преносе се и разне животињице у Европу. Такав је случај и са пауцима приликом увоза банана из Бразила.

Најотровнији паук на свету, на зиду акваријума. Уз помоћ чврстих ножних длака овај паук способан је да трчи по стаклу

С бананама је дошао у Европу и најотровнији паук у свету (Ctenus Ferus). Овај паук доноси смрт мишу у року од 30 секунди, а човеку од 6 до 10 часова. Срећом су ови случајеви са увозом отровних паукова у Европи ретки. Ова тропска животиња која воли топлоту, у хладним складиштима губи вољу за напад. Упркос томе у трговини с бананама треба на ово пазити. Овај паук је опасан стога што он не бежи, као остали паукови, кад му се човек приближи. Он се у том случају усправља високо на своје задње ноге и спреман је за напад са отвореним вилицама и отровним пипцима. Покреће се задњим делом тела на својствен начин. Тада он муњевитом брзином забада своје отровне пипке жртви у месо. Отров овог паука делује на нерве жртве.

ЕЛЕКТРОНСКА КУПОВИНА

У следећој деценији, бар како тврде стручњаци за трговину, доћи ће до праве револуције у трговини на мало. Самоуслуживање, куповина са бесконачне траке или преко телефона представљаће већ заборављену прошлост. Овај облик трговине замениће такозвана „електронска“ куповина.

Домаћице, на које ће и убудуће пасти главни терет набавки најнужнијих кућних потреба, неће морати да напуштају своје домове да би набавиле робу која им одговара. Биће довољно да знају број телефона продавнице у којој желе да се снабдеју. Окретање бројчаника укључиће такозвани видео-телефон са телевизијским пријемником. На траци ће бити снимљени сви артикли који се налазе у радњи и „муштерија“ ће моћи лако да се одлучи за један од њих. Биће довољно да своју поруџбину пренесе „електронском мозгу“. Он ће жеље купаца сортирати и купци ће добити робу коју желе.

Преко видео-телефона неће се набављати само разни индустријски артикли, већ и храна. На телевизијској траци биће комплетни мени или појединa јела која ће се моћи наручити.

Овакав начин трговине имаће велике предности не само за продавце и купце, већ и за градове. Неће се постављати питање продајног простора, места за паркирање возила, персонала... Куповина ће се вршити преко телевизијског снимка а жеље ће бележити електронски уређај. То ће захтевати мало простора и мало персонала.

ЕТРУРСКЕ АМАЗОНКЕ ИЗ V ВЕКА ПРЕ НАШЕ ЕРЕ (Сл. 1)

АМАЗОНКЕ (МУЗЕЈ У НАПУЉУ Сл. 2)

АДЕЛА КАВАЉЕРА (1842 — Сл. 3)

»АМАЗОНКЕ«

Кад се говори о јахању углавном се мисли на мушкарце — професионалце и аматере. Некад су се јахањем бавили аристократи и тек у нашем веку јахање постаје спорт ширих слојева. Познато је, међутим, да је јахање здрав спорт и да је одувек привлачио жене. Ако се вратимо на протекле векове видећемо да су се жене заинтересовале за јахање више но ма за који други спорт.

Као и друге и ова прича се заснива на легенди. Грци нам преко свог историчара Херодота помињу име „амазонка“ које се и до данас задржало. То је, у ствари, женски начин јахања — обе ноге се налазе на једној страни. Мада жене нису увек јахале „амазонски“ ипак им је то име остало.

Жене на коњима у току битке бацале су стреле и палиле куће. Херодот прича да су неке амазонке „припитомљене“ од Скита и одведене у друге покрајине. Он помиње народ Сармата, где жене јашу, иду у лов, ратују и одевају се као мушкарци. а би се млада девојка могла удати мора да убије бар једног непријатеља.

Да ли су постојале ове девице-ратници или не, оне су ипак код Грка будиле живу машту и они их помињу као складне и лепих мускула.

Код Крићана жене терају брза кола с два точка. У 4 веку пре наше ере долази до промене. Појављују се олимпијске игре у којима учествују само мушкарци, а и гледаоци су искључиво мушкарци. Ако неку жену ухвате на играма осуђују је на смрт.

У доба античке Грчке власници ергела биле су често жене. У то доба употребљавају коње за такмичење, упрегнуте у кола с два точка.

Прве знаке да су се жене бавиле јахањем откривамо на надгробним споменицима. На једном од њих видимо два коњаника и жену како јаше амазонски, тако представљену да се не може тачно утврдити да ли заиста јаше. На етрурско-римском саркофагу представљена је жена како одлази на други свет, јашући на коњу као мушкарац, а на другом како тера коња упрегнутог у кола с два точка. То су докази који нам потврђују да су се и жене бавиле овим спортом. Истина, из тог доба немамо довољно података.

У средњем веку жене се појављују у друштвеним играма и у јахању. Коњ је природно превозно средство и за људе и за жене. Употребљавају га за обраду земље, шетњу, лов и рат.

Средњи век обилује дугим сукњама, а то је главна сметња за бржи развој овог спорта. Ношење панталона било је забрањено. Дуга сукња примораva жене да јашу амазонски. Тај положај није сасвим сигуран и заморан је. Коњ има специјално седло. Уместо узенгија постоји на левој страни плоча за стављање ногу.

У то време једино жене са дворова и властелинке баве се јахањем и иду у лов на дивљач. Од 1848. године јахање узима шире размере. Године 1918. пошто су жене почеле да носе панталоне и да јашу као мушкарци, у ствари се баве овим спортом. Данас су се оне изравнале с мушкарцем. Према правилима Међународне федерације јахаћег спорта жене могу наступати и на олимпијадама. На олимпијади у Стокхолму, први пут појавила се у екипи с мушкарцима Пет Смит на свом коњу „Фланагену“. Она је јахала за боје Велике Британије и пласирала се на треће место.

WALT DISNEY

НИКИ-ПАС ДИВЉИНЕ

КАУБОЈСКА МАРАМА

Савремене каубоје све мање виђамо са марамама, иако је некада она била неопходан део њихове опреме. Обично је била црвене боје, али их је било и црних и плавих. Разумљиво, свилене мараме више су се цениле, него обичне платнене.

Када би се каубој ујутру дигао, одлазио би до бунара где се умивао и користио мараму као пешкир. После тога везивао би је око врата тако да му је чвор долазио одмах испод њега, па би „пристојно“ обучен одлазио на доручак.

Касније, уколико неки коњ није био миран, он му је ту исту мараму везивао преко очију. Када би га узјахао, опет би је себи везивао око врата. Ако би јашући преријом угледао неко теле, које још није било жигосано, он га је морао да веже. Ако није имао при себи конопац, опет је употребљавао мараму која је била довољно велика да је њоме могао да спута предње ноге телета.

Каубој би лети везивао своју „бандану“ (мараму), тако да му штити лице и врат од сунца. Причврстио би је испод самих очију са чвором на потиљку. Овако везана, она му је користила када је терао крдо стоке које је увек дизало густе облаке прашине. Док би радио у штали и на пољу он је лако могао једном руком да дохвати крај мараме и њоме обрише знај.

Многи каубоји користили су своју „бандану“ и на тај начин што би је раширили преко неке баре с блатњавом водом и пили воду кроз њу као кроз неки филтер. Марама је, разумљиво, и сама била често прљава, али увек мање, него остали делови његове одеће, јер је каубој, по неком неписаном правилу, кад год би дошао до неке воде прао своју мараму. Сушио ју је док је јахао држећи је у руци или би је раширио преко свог шешира. Када су дани били врући и када је сунце свом жестином пекло, каубоји су мокру мараму стављали испод својих великих шешира да им хлади главу. Када би дувао јак ветар, они би тај исти шешир помоћу мараме везивали за главу да им не би спао. „Бандана“ је одлично служила да се од ње направи омча за сломљену руку, а била је и врло добар завој за све врсте рана.

Први ирски насељеници веровали су да ће марама која се баци низводно потонути на оном месту где се неко удавио. Иначе, многи каубој је и у гроб понео своју мараму. Стављали би му је преко лица да му земља не би пала на кожу.

СЛУЧАЈНОСТ

Џим Гревуд из Орегона у САД био је изненађен кад му је полицајац вратио будилник који је тога јутра у љутини бацио кроз прозор, а још више што му је уз то — уручио и награду. Тек кад му је полицајац објаснио да је будилник при паду ударио лопова који је бежао и тако га онеспособио за борбу, Гревуд се обрадовао и повратио од изненађења.

БЕРЛИОЗ

Он је отворио несluћене путеве у музици — Његове заслуге за развој француске и европске музике су велике и трајне — Бекство са медицинског факултета у конзерваторијум

Неодољива љубав према уметности помогла је многим уметницима да скрше све препреке да би постигли успех. Један од њих је и Луј Хектор Берлиоз, француски композитор, чије су заслуге за развој француске и европске музике биле и велике и трајне.

Његова дела нису без недостатка, али оно што је у њима ново било је довољно да „преобрази инструменталну музику његовог времена и у Француској и изван ње“.

Луј Хектор Берлиоз родио се у Кот-Сент-Андре 1803 године. Умро је у Паризу 1869. године. Упркос очевом противљењу, који је желео да му син студира медицину, Берлиоз одлази на конзерваторијум где постаје ученик Рајха и Лезијера.

У живот Берлиоза уплела се и глумица Харијет Смитсон, пореклом Иркиња, која је имала осетан утицај на његов рад. Један од његових биографа описао је у једном чланку његов однос према овој глумици.

*

Обузет неспокојством, Берлиоз је успео да међу првима изиђе из сале Одеона. Било му је потребан ваздух, самоћа и ходање, али не да би се стишао у њему занос, већ да би покушао поново да га доживи.

Лондонска трупа тог дана — 11. септембра 1827. године — с успехом је дебитовала у Паризу. Давао се „Хамлет“. Ова драма, у којој су се сјединили смешно и племенито, трагично и комично, сан и стварност, дубоко је ко снула овог плаховитог младића, који је тада имао 24 го дине, некадашњег медицинара, а сада хористе у позоришту са платом од 50 франака месечно.

Поред комада, у његову душу највише се урезао лик Офелије. Она га је „згромила“ од момента када се појавила на сцени, онако витка и складна, чаробног гласа и лаких покрета.

Офелију је играла Харијет Смитсон. Имала је 27 година. За собом има већ лепу каријеру у Лондону и другим местима, где је играла увек главне улоге у Шекспировим комадима.

Поново ју је видео 11. септембра у „Ромеу и Јулији“. а отада сваке вечери. Офелија или Јулија, Дездемона или Корделија, Порција или леди Магбет, увек је то била Харијет, инспираторка, за коју су у Берлиозовој души извирале симфоније моћне као драмска дела. Он је чека сваког дана на углу испред хотела у коме станује. Зарекао се „да ће она о њему још чути“.

Четири године раније, док је био на конзерваторијуму, написао је Мису солемнис. Сада се решио да је поново изведе. На концерт који је приређен 22. новембра, позвао је своје колеге из позоришта, хористе, музичаре и критичаре. Одзив је био слаб. Идуће, 1828. године 26. маја, у сали конзерваторијума приредио је концерт којим је доживео успех; забележила га је и тадашња штампа.

Само, и поред тога, он се још није био упознао са Харијетом. Није хтео због гордости док не стекне славу, па зато одлази несрећан у провинцију својој породици.

Почетком 1830. године поново се враћа у Париз и одлази до њеног хотела. Али, она се налази на турнеји у Бордоу. Музика и љубав постају „жижа страшног пожара у њему“. Берлиоз у бури и мучењу ствара дело које ће га толико прославити: „Фантастичну симфонију“, епизоду из живота једног уметника. Пет ставова у којима се смењују страст, узалудна сањарења, наде, позив на освету после разочарања и неверства до пакленог Сабата у коме праскају муњевити звуци Диес Ире.

Узалудна љубав, одвела је Берлиоза према младој пијанисткињи Камили Мох. Али, тада се појављује Харијет, до те мере заборављена да је прихватила једну малу улогу у Опери комик. Њен пад не узбуђује Берлиоза. Он постаје поново кандидат за награду у Риму и коначно је добија. Путује кроз Италију, заноси се музиком и дискусијом са пријатељима.

У Париз се враћа у новембру 1832. године, а у децембру се на конзерваторијуму приређује Берлиозово матине. На програму је и „Фантастична симфонија“, прерађена и допуњена једном италијанском епизодом: Лелија или повратак у живот. Послао је позивницу и Харијети. И она је овог пута дошла.

Сад је тек и она њега видела и сазнала да је то онај човек кога годинама није примећивала. Из дворане је изишла ошамућена овацијама које су му приређене. Венчали су се 30. октобра 1833. године. Берлиоз је кренуо на пут по Европи и свуда је примљен са тријумфом, а нарочито су поздрављена дела која је Париз некад одбијао. У браку је добио сина Луја, али је ипак 1843. године потајно напустио дом и породицу, не прекидајући да се и даље за њих интересује.

Харијет је умрла парализована 3. марта 1854. године. Берлиоз је живео још 15 година. После Харијетине смрти оженио се певачицом Маријом Речо, али је и тај брак брзо завршен њеном смрћу, у јулу 1862.

Берлиоз је још за време студија давао концерте, тако да су 1828. године изведене његове две увертире „Ваверлеј“ и „Франк-Жиж“ и његова кантата „Орфеј раздиран од баханаткиња“. Три пута је конкурисао без успеха за награду Рима, коју је најзад добио 1830. године за кантату „Сарданапал“.

Он објављује неколико критика у разним часописима и листовима. Чланци су му писани живим, духовитим и ведрим стилом. Касније их скупља и објављује под именом: „Вечери оркестра“ (1852), „Гротеске музике“ (1859) и „Кроз песму“ (1862). После његове смрти објављена је у две књиге његова преписка. Сав устрептао и несталан, ретке и снажне оригиналности, Берлиоз заузима место међу великим француским музичарима, мада од својих савременика није био потпуно схваћен.

Једно од његових најглавнијих дела је „Фантастична симфонија“. У њој је највише дошла до изражаја његова генијалност, затим његов изванредан дар за рељефно и пластично приказивање музике. Ова Симфонија је у ствари звучно преношење његовог страсног живота. Берлиоз је обновио уметност оркестрације и његов утицај се нарочито осетио код музичких колориста.

Његова значајна дела су још и симфоније: „Ромео и Јулија“ (1839), „Проклетство Фауста“ (1846), често сматрано као његово ремек-дело, затим „Детињство Христа“ (1854) итд. Опере „Бенвенуто Челини“ (1838), „Беатрис и Бенедикт“ (1862) и „Тројанци“ (1863). Ова последња опера подељена је у два дела: „Заузимање Троје“ и „Тројанци у Картагини“.

Његова статуа, рад скулптора Леоноара подигнута је у Паризу на скверу Вентимил.

По речима Ромена Ролана Берлиоз је створио музику коју је „обликовао француски дух и која је одговарала његовој јасној машти, његовом нагону за сликовитост, за живе и покретљиве утиске и за нијансе. Он је отворио неслућене путеве у музици и оплодио стваралачке енергије које су поред њега и после њега продубљивале начела овог изванредног уметника“.

ХАРИЈЕТ СМИТСОН — ХЕКТОР БЕРЛИОЗ

НЕМАН ИЗ АРИЗОНЕ

Ово је прича о камили која су приче претвориле у звер од које се диже коса на глави. Пуковска камила лута и наноси страх у кости људима. Шта се десило са њом нико не зна

У пролеће 1883. године, две жене су остале саме једног јутра са својом децом у малој колиби на Игл Крику у југоисточном делу Аризоне. Мужеви су им још врло рано отишли да виде колико им је грла стоке нестало приликом последњег напада. Једна од жена изашла је из куће да би донела воду из оближњег бунара. Само неколико минута доцније кер је почео да лаје и друга жена је пришла прозору. Оно што је угледала толико је уплашило да је готово изгубила памет. Забарикадирала је врата и избезумљена од страха се сакрила. Доцније је умела само да каже да је оно што је видела било огромно, црвено и да је на леђима те чудноване животиње јахао сам ђаво.

Када су се мушкарци вратили претражили су целу околину. Пронашли су леш жене преко кога као да је прешло крдо бизона. Трагови неких поткованих копита били су два пута већи од обичних коњских копита, а на околном жбуњу су се задржале дуге црвене длаке.

Два дана касније неки копачи злата пробудили су се усред ноћи када им се на главе срушио шатор. Чули су продоран њисак и видели како нека велика животиња уз топот нестаје у шуми. Покупили су ујутру запетљане по жбуњу дуге риђе власи.

Иако је било још неколико сличних прича: да су неки људи видели „тајанствену неман“ и таман кад су је стигли полетела је у ваздух и нестала, да је савладала и појела једног огромног гризлија — људи нису много веровали и приче су уврстили у многобројне измишљене лажи којима су се људи у то доба забављали.

Месеца дана после смрти оне жене, неки ранчер је боље сагледао „звер“: иако му се коса дизала на глави гледао је како се креће кроз висок шибљак поред реке. Његово запрепашћење није било мало кад је, савладавши страх, познао да је то „чудовиште“ у ствари обична камила.

За већину Американаца би у то време и ту, појава камиле била исто толико што и прича о „чудовишту“, али је ранчер провео више година у пустињским пределима близу Калифорније где је тада било камила јер их је влада добавила из Африке за потребе војске. Једино је чудно било то што је на леђима животиње јахао човек, али он свакако није био жив.

Прича овог озбиљног човека била је толико убедљива да су му поверовали. Неколико недеља касније исту животињу су приметили неки ловци који су чак и пуцали на њу али су је промашили. Док је бежала с леђа јој је пало нешто — готово сасвим сасушена људска лобања.

☆

Једно је сигурно да је камила припадала првом и јединοм камиларском пуку америчке војске који је оформљен у марту 1855. године Амерички војници никако нису волели ове чудне животиње које су им биле „неамеричке“ и зато су са њима врло рђаво поступали. Шта се десило са овом камилом нико не зна, али је познато да ју је 25. фебруара 1893. године убио неки Мизо Кастингс када ју је затекао како брсти његову башту.

Када је пришао да је прегледа видео је да се животињи усекло у тело неко ремење којима као да је неко некада био привезан за њена леђа. Може се претпоставити да је неки јахач због изнемоглости или неке ране сам себе за њу привезао да не би пао са њених леђа а онда је умро и остао њен јахач све док је ремење држало његов леш. Друга могућност је да су неки разбојници казнили неког издајника тиме што су га привезали за леђа животиње која је после, због свог мртвог терета, била доведена до беснила па је нападала све живо на шта наиђе.

У Америци осим у зоолошким вртовима нема више камила мада понегде искрсне нека прича о њима. Тако, неки тврде да још има потомака тих увезених камила у планинским пределима Сомоје и Баја — Калифорнија.

МЕЈД ИН...

У шест европских земаља и Сједињеним Америчким Државама спроведена је анкета међу потрошачима о томе шта мисле о квалитету и другим својствима робе произве-

дене у појединим индустријским земљама. Питање је гласило: „Роба потиче из... шта о њој мислите?“

Одговори су следећи:

Велика Британија: производи су сигурни али старомодни, скупи и корисни.

Француска: роба је љупка, елегантна, шармантна и индивидуална. Али, додају уз ово потрошачи, краткотрајна и лошег састава.

Немачка: солидне „грађе“, сигурна, практична, добра за рад, јевтина, масивна и ружна.

Холандија: сигурна, неукусна, слабо привлачна, технички компликована.

Италија: прекрасних боја, шармантна, стилска, индивидуална, јевтина, несигурна и мало трајна.

Шведска: добар квалитет, сигурна израда, једноставна, функционална и неконвенционална.

Сједињене Државе: наглашена спољашност, лоша израда и брзо хабање.

ПРАВИ СПЕЦИЈАЛИТЕТ

Ђорђе Марковић Кодер зналац једанаест језика и учитељ мачевања, написао је »најлуђу књигу нашег романтизма« рекао је Скерлић

У јеку српског књижевног романтизма, године 1862, изишла је и једна изузетно, чудесна књига, за коју је Јован Скерлић рекао да је „најлуђа књига нашег романтизма". Написао ју је Ђорђе Марковић Кодер, зналац једанаест језика и познати учитељ мачевања односно „фехтовања", како се та вештина у оно време називала. То су Кодерове „Ромoранке", за које се у поднаслову каже да су „не школи, не ком ученом друштву већ простим матерама из Срема, Бачке и Баната, којима благодарим за све што у Роморанци пише, и што ће писати" — посвећене.

Одиста је то била необична књига, „мутан симболичан опис живота птица и инсеката, испевана једним невероватним, нечувеним језиком", за који је писац тврдио да га је научио код простих жена, гатара, бајалица и врачара, у тминама најдубљим народног сазнања о језику и животу. Свакако да ће за нашег читаоца бити занимљиво да види како се и на који начин изражавао Кодер, за кога је Јаков Игњатовић рекао да је „прави специјалитет" у свом времену. Ево један одломак из предговора „Роморанка" —: Новорица чиз, подмадицу мајке, на једно уво примала, на друго пропушћала. На гојазне шипке Меленице навила, са праве жице, коју је њој мајка показала, скренула сад у кавезу, три пуна лета јадикује. Мајка њена по гори за њом мутећи падне соколу у нокте. Соко је покуса. Сад суварци по земљи леже. Oкокостиште мрави разнели..."

Што све то значи, нико не може да објасни. Налик је на бајалице, али не и на говор разумног човека. Такве су целе те „Роморанке", испеване у стиху, мутне, и сасвим нејасне. Поред ових стихова, за чијег је писца речено да је био „футурист свога времена", Ђорђе Марковић објавио је и низ чланака у „Даници" и „Јавору", нашим познатим старим часописима.

Ђорђе Марковић Кодер био је иначе врло занимљива личност, прави чергаш, и у добром и рђавом смислу. Родио се у Сремској Митровици 1806. године, али сам није признавао да се у њој родио, већ је поред ње себи одредио још два места рођења: сремска села Визић и Бингулу — „како би се отимали о њега као некада о старог Омира". Родио се у сиромашној породици и читавог живота био је сиромашак. Гимназију је учио у Сегедину. Студирајући права потуцао се по Мађарској, а које шта је студирао и у Пешти, где је једно време становао код Милована Видаковића, засмејавао његове питомце, љутио старог списатеља, и као мајстор гримаса изазивао буру смеха. Свуда у школама био је одличан ђак, али никада ништа није завршио.

Јаков Игњатовић, чувени српски романописац, био је Кодеров присан пријатељ. О њему је оставио врло занимљиве и више него забавне забелешке.

Ђорђе Марковић био је врло способан човек; жеђао је за науком, — „класичну књижевност особито је студирао. Омирову „Илијаду" готово је напамет знао. Од српских књижевника највећма је уважавао Доситеја и Симу Сарајлију". Знати једанаест језика осим свог матерњег одиста представља изузетну способност и огромну љубав за знањем. Марковић је научио и санскрит, језик старих Индијаца, а знао је и арапски и персијски.

Годинама је лутао по Европи, Азији и Африци, носећи на глави један чудовишни овештали цилендер, „висок као сулундар" а у руци неку плетену торбу — „у којој, у ствари ништа имао није сем парче хлеба и једне кошуље. „Преко рамена пребацио је сабљу. Путујући по свету он није живео од свог огромног знања језика, већ од мачевалачке вештине у којој му није било премца. Кажу за њега да је био мачевалац раван мускетирима Луја XIII, бољи од свих италијанских и француских мајстора. Том својом вештином он је задивио свет у Европи, Африци и Азији, — „где су се многи угледни за њега отимали".

Јаков Игњатовић, и сам донекле чергаш, имао је нарочите симпатије за „свог Кодера". А Кодер, бескућник и весељак, пун знања „као шипак коштица" волео је „брудера Јашу", јер му по природи није био далеко. Према опису Јакова Игњатовића, који је ванредан по запаженим цртама (Игњатовић је у томе био мајстор) — „Марковић је био средњег узраста човек, сувоњав, али жилавот. Лице суво, коштуњаво, мишићи на слепом оку, образу, очни код чела, јако развијени, јабучице јаке као и вилице, образи у среди од мршавости мало упаднути, уста мало повећа, али танке усне стиснуте, боја лица жућкастоцрна, средњи ређи бркови, очи пепељасто сивкасте, повеће, поглед кад није меланхоличан, он је ироничан. Не лепо лице, али интересантно, као год у каквог осушеног мислећег арапског дервиша. Очи су му тако окретљиве, обрве тако извртљиве, и образи са мишићима тако променљиви били да је по вољи по предмету могао лик преобразити. Да је постао глумац, држим да би био Гарик" (један од најчувенијих енглеских глумаца). Ово је не бојом, већ речима ванредно лепо насликани портрет.

Ђорђе Марковић сам је себи надео надимак Кодер, што према немачком Катер — значи мачак, мачор. И за то је имао своје објашњење: „Мачка је племенита животиња, слободоумна, неда се ланцем везати као кер, и опет служити или за другог се само мучити као магарац. Независност карактеристика је мачке: живети као мачка, то је слободно живети. Ма с какве висине бачена, на ноге падне. Па и сами демони респектују мачку; ђаво кад ноћу путује, оно му мачак кочијаши, каткад се и сам ђаво у њ увуче". Зато се Марковић назвао Кодером, јер је према тој својој необичној животној филозофији, живећи слободно и независно узео мачка за свој „симбол".

После „Мађарске буне" и Кодера је ветар натерао у емиграцију, да и сам није знао како. Извесно време живео је у Београду; настанио се у Палилули и с времена на време друговао са својим старим знанцима, нарочито с Јаковом Игњатовићем, који га је много волео.

У Београду је Марковић живео од свог „фехтовања" дајући часове лицејцима, подофицирима и официрима београдског гарнизона. Јаков Игњатовић описао је један такав час: — „Ученик од 19—20 година стар, на глави му фес, капут плаветан, здраво округло лице, прсат, јаког састава... Кодер ученика упаради, маском, рукавицом и сабљом. Кодер је узео у руку један танак прутић, и тако се вежба започне. Кодер је био жестоке нарави, рад би ученику од штиха све да улије, али то не иде, и нестрпљивост његова још већма га забунила. Кодер се дере па опет попусти: „Ангард, дегаже, по такту мичите!" — сад опет не допада се Кодеру, не зна шаком да обрће, мулихетира без да му се лакат мало не сагибне. Кодер се продере: „Идите у шевин далак! и наста почивка..."

Живео је тако Кодер неко време у београдском предграђу Палилули, па потом нестао опет у далеком свету, да се најпосле појави у Темишвару, где је отворио школу за мачевање. Сада је већ био необични књижевник, песник бајалица и гаталица. Прави правцати „специјалитет", како га је назвао Јаков Игњатовић, — „најлуђи и најпаметнији човек". Кодер је умро у дубокој старости (1891) у Новом Саду и свој живот је завршио сасвим по „кодерски". Неколико година пред смрт бавио се конструисањем фантастичне машине перпетуум мобиле — „вечне покретаљке" и наивно је био убеђен да је дошао до њеног открића. Такав је био Кодер.

БИЉНЕ СМОЛЕ И ФИТОНЦИДИ

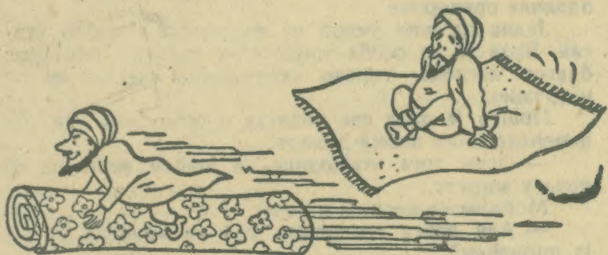
У једном лењинградском институту приликом испитивања фитонцида, антибиотичких материја виших биљака, констатовано је да делови тканине са једне египатске мумије која се чува у Државном музеју у Лењинграду, стварају око себе стерилну зону на чврстој подлози засејаној бактеријама.

Ово антибактеријско својство научници су приписали фитонцидима из биљних смола којима су древни Египћани балсамовали леш једног свог фараона још пре 3.000 година.

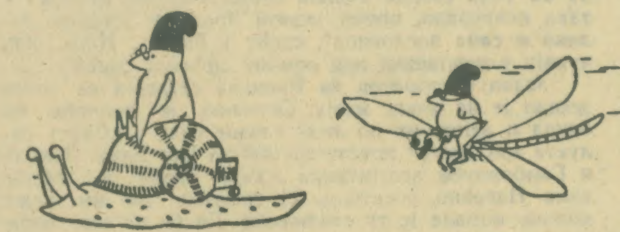
»ДОЂИТЕ«

Због недостатка радне снаге у многим листовима у Базелу, у Швајцарској, појавили су се и огласи следеће садржине: „ Постаните наш сарадник. Ако дођете кол нас, сваког јутра ће вас на радном столу чекати букет свежег цвећа".

МАЛО СМЕХА

БЕЗ РЕЧИ

КОНЗЕРВАТИВАН

ПРОГРЕСИВАН

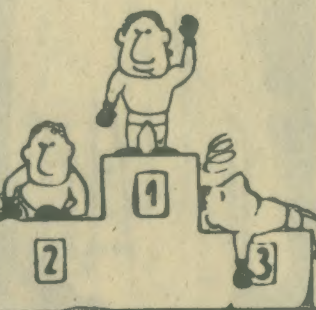
БЕЗ РЕЧИ

БЕЗ РЕЧИ

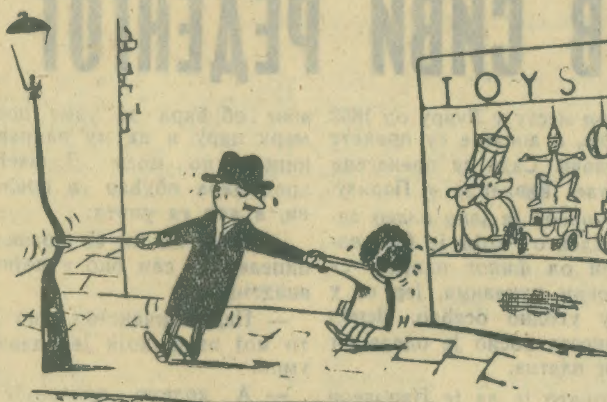
БЕЗ РЕЧИ

БЕЗ РЕЧИ

МУЗЕЈ АВИЈАЦИЈЕ

БЕЗ РЕЧИ

ЧАРЛС ГУЋИР

У држави Конектикат у Њухевну, рођен је 1800. године Чарлс Гуђир. Полет са којим је он радио на проналажењу и усавршавању гуме граничио се са фанатизмом. Није жалио ни труда ни времена. Желео је да гума постане непропустљив и користан материјал. Најзад је у томе успео и то случајно.

Његов отац, трговац и проналазач, мукотрпним радом је развио посао у својој радњи у Њухевну. Млади Гуђир је од оца наследио смисао за рад и нарочито проналазачки дух па му је још у раној младости помагао у радовима око поправљања и усавршавања пољопривредних машина и разних других алатки.

Године 1826, Гуђир је, већ ожењен, прешао у Филаделфију и отворио радњу сличну оној коју је држао његов отац. Користио се проналасцима свога оца и знањем стеченим док је радио код њега а захваљујући још његовој материјалној помоћи он је своју радњу убрзо развио, тако да му је посао постао веома уносан.

Свакодневни посао трговца престао је врло брзо да му буде интересантан. Његов инвентивни дух захтевао је више активности. Све мање се занимао радом у радњи, а све више проблемом усавршавања машина које је продавао. Желео је да постојеће пољопривредне машине и алатке на неки начин направи погоднијим и да пронађе нове.

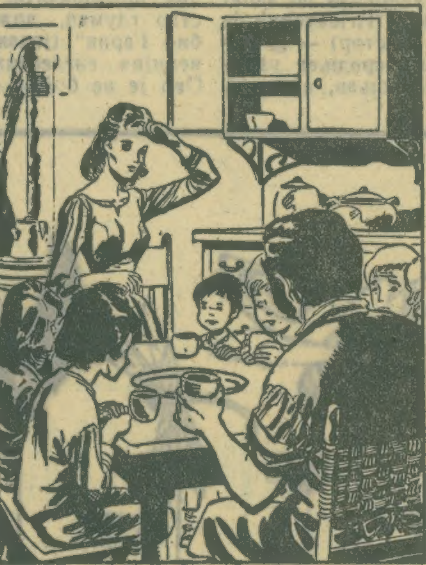
Због тога је посао у радњи Гуђир до те мере занемарио да су га повериоци отерали у банкротство, а шериф био принуђен да му затвори радњу. Нашао се наједном и без посла и без новца, са породицом коју је требало бар некако издржавати. Ситуација је постала веома озбиљна и у први мах готово безизлазна.

Сирова гума из Јужне Америке почела је да пристиже у САД око 1830. године. Због своје особине да не пропушта воду убрзо је заинтересовала свет. Гума се добијала из дрвећа које је расло по џунглама у екваторијалним пределима Јужне Америке, Азије и Африке. Дотле су је користили само домороци.

Једног јутра Гуђир се појавио као први купац у једној њујоршкој радњи са производима од гуме. Било је тих дана 1834. године веома топло. Сва роба: чизме, ципеле, црева и друго није могла да издржи топлоту, почела је да се лепи и губи облик. Гуђиру је тада синула идеја: да гуму начини отпорнијом према топлоти.

Иако без динара у џепу он је успео да добије мало сирове гуме. Од своје кујне начинио је лабораторију. Месецима је радио: правио разне мешавине, гуми додавао различите хемикалије. Али свака комбинација је пропадала. Многи би напустили даље покушаје, али он се још надао и то га је држало да настави са радом.

Преко две године се Гуђир борио радећи на усавршавању гуме. Да би некако исхранио своју породицу бавио се разним пословима. Али дошао је најзад дан када је новца сасвим нестало, хране такође, а власник зграде у којој су становали претио је да ће их избацити због неплаћене кирије. Ни тада он није одустао...

(Наставиће се)

ДИЈАМАНТСКА БОМБА

Пре четири године, 13. септембра 1957 године, експлодирала је прва подземна атомска бомба. То је био први у серији сличних експеримената који су за њим следили

Подземна атомска бомба постављена је у једној пећини која се налазила на дну кривудавог ходника дугог 600 метара на дубини од 250 метара под земљом. Место где је извршен експеримент је планина Рејнјер која се изнад пустиње Невада уздиже 2.000 метара високо.

Сеизмографи целог света регистровали су страховиту експлозију. Затим је догађај пао у заборав, јер ће према прорачунима научника приступ у пећину услед опасности од радиоактивности и заражености стена које су упиле огромне количине топлоте бити дозвољен тек кроз 100 година.

Међутим, љубопитљиви експериментатори су пре неколико месеци помоћу нарочитих апарата извршили прва сондирања терена у коме је експлодирала атомска бомба. Они су тада открили да су прорачуни научника били претерани и почели су са откопавањем приступног ходника.

Пре кратког времена у пећину су ступили Џејмс Е. Олсен, директор атомске лабораторије Ливермор, Вилијам Гангас, директор радова на ископавању пећине и Кертис Клингер, шеф службе сигурности. Пећина је направљена у стени у сферичном облику и имала је у пречнику 40 метара. Експлозија је за делић секунде проширила пећину за 50 метара, а њена таваница је постала виша за десет метара.

Температура у пећини износила је 50 степени. Али оно што је људе највише задивило био је очаравајући призор који им се указао. Под двоструким утицајем огромног притиска и топлоте које је проузроковала експлозија, силикатне стене су се покриле кристалима насталим у процесу прскања и отпадања камена. Међу тим кристалима се налазио знатан број дивних рубина и дијаманата.

Из разлога обазривости и због велике топлоте људи који су продрли у пећину нису могли наставити своја посматрања тако да се не зна много о количини и каквоћи дијаманата у том делићу катаклизме проузроковане људском руком. Наука ипак поуздано зна да је атомска бомба вештачки произвела физикохемијске услове који су пре три да четири милијарде година омогућили стварање блиставог камења које данас представља понос највећих јувелира света. Човек је постао господар огромног притиска и страховито високих температура који су потребни у том процесу. Захваљујући атомској бомби ускоро ће се драго камење моћи производити под земљом у великој количини. Атомска бомба постала је дијамантска бомба.

АНЕГДОТЕ

СЛАГАЊЕ

Почетком овог века Леон Блум, француски политичар и Гијом Аполинер, француски песник, присуствовали су некој драмској премијери у позоришту. Седели су у супротним угловима сале. За време паузе срели су се у фоајеу. У тренутку кад је Блум хтео да отвори уста, Аполинер је зевнуо.

— Гле, рече му Блум, истог смо мишљења.

СУВИШЕ ЈЕ СУВИШЕ

Андре Мороа, француски књижевник и академик тражио је секретарицу. На позив су се јавиле и младе и старе, и лепе и ружне, и наравно све су имале одличне препоруке.

Једна од њих учини на књижевника добар утисак. Била је то особа тридесетих година, пријатна, благог изгледа, управо секретарица какву је он и тражио.

Пошто је дала све податке о себи она да би повећала своје шансе додаде:

— Осим тога, господине, ја пишем више од 80 речи у минуту.

Моријак се насмеја и рече:

— Али драга госпођице, где ви мислите да их ја пронађем?

СУ ЈЕ СУ

У Немачкој постоји једна стара пословица која каже: „Ко не уме да цени вредност једног суа (марјаш), није достојан да има ни један талир".

У многим областима Немачке постоји обичај да вереници скупљају бакарни новац од 1. и 2. пфенига да би уочи свадбе купили своје свадбене ципеле и тако осигурали, према једном предању „старом колико и сама пословица", срећу у браку. Неки пак чувају у новчанику или орману „пфениг среће".

Један ресторатер из Бремена сетивши се овога дошао је на другу идеју. Скупљао је новчиће од бакра и лепио их по зиду главне сале у облику силуета три „мага" хотелијерства: то јест Баха, Лукула и Гамбринуса, заштитника добре хране и доброг вина. Наравно, посетиоци су тражили да им каже колико комада је ту сакупљено. Да би их што више привукао у свој локал, он је изјавио да по његовом мишљењу има око 10.574 комада новца, али да ће он дати бесплатно боцу најбољег вина оном госту ко их буде избројао. Пошто досад још нико није покушао, гости се задовољавају његовим речима и пију о свом трошку.

О ЈЕДНОМ ТРОШКУ

У једној шкотској књижари пред празник стављен је овакав оглас:

„За празник као поклон купите својим пријатељима оне књиге које бисте ви сами желели да прочитате, јер ћете их у овом случају кад им будете у гостима свакако и прочитати".

ШКОТСКИ...

У шкотском граду Абердину у једној кројачкој радњи у излогу стоји натпис:

„Велика рекламна продаја. Свака ногавица од панталона стаје само 10 шилинга. Остали део панталона даје се као поклон.

НАПОЛЕОНОВ СИВИ РЕДЕНГОТ

Пролазећи двориштем Лувра могла се једног дана видети оваква слика: како у камион утоварују један кофер, дрвену клупу и мали гвоздени кревет. Ствари су биле у доста жалосном стању. У ствари, оне су биле успомене на Наполеона I. Мали гвоздени кревет припадао је освајачу Италије, бела дрвена клупа пренета је са Свете Јелене, где је Наполеон био заточен, а у коферу се налазио његов легендарни сиви реденгот и тророги шешир. Некада су оне стајале на почасном месту у Лувру од 1852 године, а доцније су пренете на таван. Сада су пренесене у Музеј инвалида у Паризу.

Наполеон је јако волео сиви реденгот који је био начињен од финог платна са широким рукавима, јер се у њему угодно осећао. Испод реденгота носио је одело од белог платна.

Познато је да је Наполеон носио старомодне ципеле, јер није хтео да мења обућара још из дана када је он био кадет.

Ипак једног дана лични Наполеонов собар реши да позове обућара да узме нову меру цару и да му направи ципеле по моди. Долазећи пред цара обућар се поклони, а цар га упита:

— Јесте ли ми ви правили ципеле кад сам био у војној академији.

— Не, величанство, био је то мој отац, који је одавно умро.

— А колико наплаћујете пар?

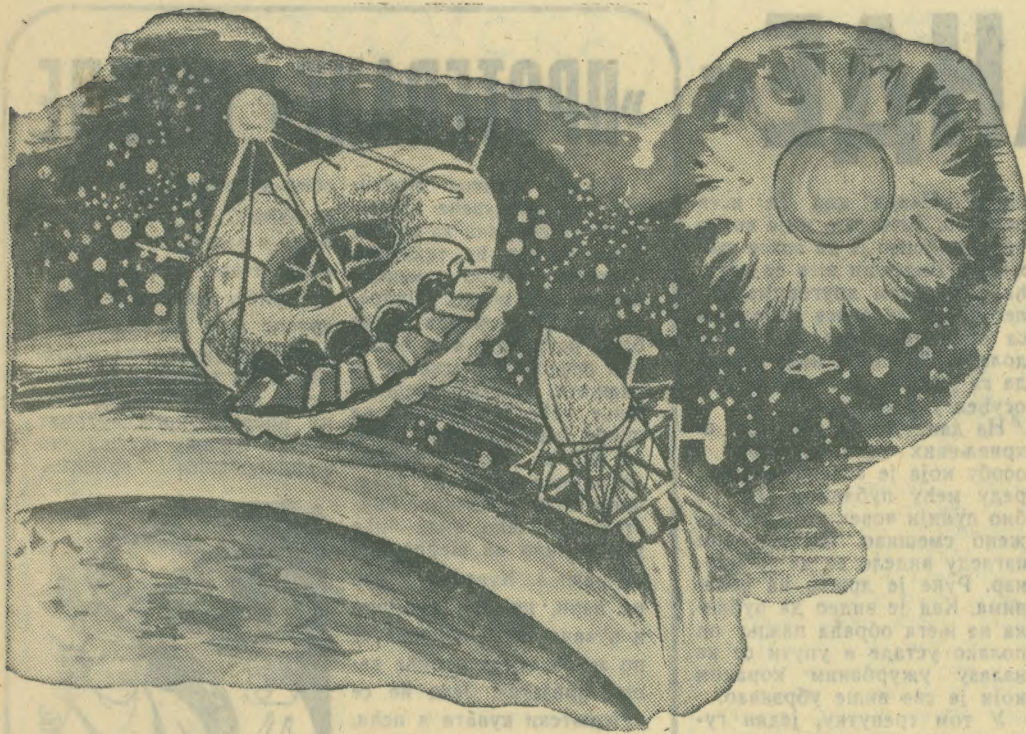
— Осамнаест франака!

— Толико?...

— Ваше величанство ако жели може да плати и више, рече промућурни обућар.

НАПОЛЕОНОВ РЕДЕНГОТ

КАКО ИЗГЛЕДА КОСМОС

У овом тренутку преко 25 вештачких сателита круже у космосу. Чудновата флотила, отиснута са земље да би обогатила науку, плови још чуднијим океаном. Међупланетарни простор, као што знамо однедавна, није „празан", већ испуњен разним таласањима, зрачењима, протонима и слободним електронима, атомским језгрима и честицама које још нису образовале материју или које су се нашле у слободи пошто је материја разорена. Кроз ту средину сателити крче себи пут брзином од 25.000 до преко 32.000 километара на сат.

Сателити — нови становници васионе — Јурњава брзином од преко 25 000 километара на сат — Они преносе извештаје на земљу без прекида или по команди

Сателите бомбардују метеорити, а под дејством сунчаних зракова сателити се неумољиво одвајају од прорачунатих путања. Занимљиво је бацити поглед преко рамена техничара који у великим опсерваторијама даноноћно посматрају кретање земљиних вештачких пратилаца. Да се опишу кретања и „доживљаји" само једног сателита, било би потребно написати неколико дебелих књига.

У сваком сателиту, без обзира колико је мали, постоје „радна места" чији „персонал" чине групе инструмената Они преносе извештаје на земљу без прекида или по команди. Читав низ „буп-буп" звукова означава прислушкивачима да започиње нови извештај. Сви инструменти једног сателита истовремено шаљу извештаје, али на другој таласној дужини.

Сваки глас овог „хора" прима на земљи други инструмент. Извештаји стижу у бројевима. Кад би неупућен човек морао да гледа траке за пријем свакако би полудео од цифара. Узмимо један пример. Сателит Вангард 1 који ће се окретати око Земље можда 200, а можда и 1000 година, досада је послао 965 километара дуг извештај.

Један извештај, на пример, гласи: 8831-94,72. Да би се до њега дошло, било је потребно да много апарата у самом сателиту изврши свој задатак. А шта значе ови бројеви? Док су се зупци на специјалном часовнику окренули 8831 пут, о сателит је ударило 94 метеорита изнад и 72 испод одређене величине. Пошто се сателит окреће око себе, он откуца један број, а кад се окрене око Земље, други.

Сви извештаји стижу у виду бројева. Док се сателити овако разговарају, човека обузима врло необично осећање. Њихови гласови нису ни мало симпатични. Једни зује као комарци, други опоро звижде, спутници се прво обзнане са енергичним „брит", па онда започне хор „зрикаваца" да човека мука ухвати.

Досад примљени извештаји од разних сателита утицали су да се створе нове или допуне старе представе о Земљи, планетама, космосу итд. Ми смо, на пример, учили да метеорити, који долазе из велике даљине брзином од 255.000 километара на час и улазе у нашу атмосферу, доносе између 1.000 и 10.000 тона материје дневно. Сада, међутим, знамо да то нису компактна зрна, као што је писало у уџбеницима, већ су метеорити распаднути у прашину и пахуљице. Даље, сателити се налазе у зони вечитог дана, где сунце никад не залази. Међутим, небо је тамније него ли код нас у току ноћи.

Занимљиво је и то да звезде у васиони светле, али не светлуцају. Сунце је ужарена лопта чије ивице лижу огромни пламенови, дуги по неколико хиљада километара. И Сунце се види на тамној површини. Тамо не постоји дан, јер то што ми називамо даном у ствари је расипање светлосних таласа кроз атмосферу и њихово одбијање о безброј предмета који нас окружују. Пошто у васиони нема препрека, сунчева светлост пролази не остављајући никакав траг.

У „помрчини" васионе можемо да читамо новине и да видимо сваки предмет који се налази надомак нашег погледа, на пример, сателите који се пројектују на тамном плишаном небу. У васиони видели бисмо их јасније него на Земљи, јер и они светле без сјаја.

У међупланетарном простору свет изгледа као да је јуче настао. У њему влада потпуна тишина, тако да ни најфинији микрофони не могу да ухвате никакав звук. Чак и џиновске експлозије на Сунцу одигравају се у савршеној тишини. То је зато што у космосу звук не наилази ни на каквог посредника да би се пренео. Један молекул наше атмосфере, ако га потресе звучни талас, треба да „превали" пут од свега неколико милионитих делова милиметра да би наишао на други молекул на који ће да пренесе своје трептаје. Извештаји са сателита говоре да су атмосферски молекули удаљени просечно 50.000 километара. Значи да вибрација сваког од њих престаје пре но што се приближе другом молекулу.

Чак ни температура нема никакве сличности са нашим појмовима о топлоти. На 300 километара од Земље температура молекула се пење до 1650 степени Целзијусових. Па ипак на њој не би могли испећи ни један кромпир. Мада молекули имају толику топлоту, они нису довољно бројни да би је пренели на други предмет.

До сада су се совјетски инжењери трудили да нађу могућности за повећавање брзине својих сателита. Тако су успели да пошаљу у космос веома много разних животиња и два астронаута. Амерички инжењери су досада учинили значајан напредак у испитивању физичког састава космоса. Проучавања се настављају и донеће многа изненађења. Али, засад и за обичног посматрача ових догађаја можда је највеће изненађење то што смо сазнали да наша Земља није округла, као што смо у школи учили, већ да донекле личи на — крушку!

ПРВИ ПУТОПИС

Најстарији сачувани путопис забележен је на зиду храма у Дер ел Бахрију, у Египту, који су подигли фараон Тутмес I и његова ћерка краљица Хачепсут (1501—1482. пре наше ере). То је у ствари извештај о путовању које је по наредби краљице Хачеспут, 1493. године, предузео један египатски брод у земљу Пунта, за коју се верује да је данашња Сомалија, да обнови с њом трговинске везе.

ЈУНАЦИ СА ЗАПАДА

— НЕ БОЈ СЕ, ХАЈДЕ... УХВАТИ ЈЕДНУ...

Из воза се искрцаше Колине, Тифернан, и Пјеро тачно у 10 часова на станици Монсул-Мафиер. Тифернан је познавао крај... Неколико путника на станици с осмехом је посматрало, у ово недељно јутро, широке каубојске шешире у јарким бојама који су се толико истицали на дечацима.

— Може се рећи да изгледа као прави Тексас, примети Колине посматрајући низ улице испод гвозденог моста...

— Рекао сам ти да су пашњаци удаљени одавде километар и по до два и да имају ограде и амбијент сличан Тексасу, са одушевљењем је описивао Тифернан.

— Пожуримо да их видимо, говорио је Пјеро са окаченим фотографским апаратом о врату. На сваки начин ставићу жути заклон на објектив. На тај начин добићу леп контраст. Сигурно сте већ и ви приметили да су у вестернима сенке назначене...

•

Ово није била обична авантура тројице француских дечака. Све је почело од шале коју је начинио Тифернан, прошлог лета... Тридесетак дечака из једне од париских улица окупили су се на свом свакодневном углу у разговору. Једног момента да би се нашалио Тифернан рече:

— Јесте ли чули, дечаци, Колине је са оцем отишао у Тексас.

За све њих ово је било изненађење, а и прихватљиво, јер Колинеов отац је био инжењер који је често путовао, а самог Колинеа већ дуже време није било међу њима. (У ствари био је код рођака у Нормандији).

Дечаци ову вест прихватише као истину. Сад су сви једва чекали да се Колине врати из Тексаса и да им прича о ранчевима, коњима, родеу и разговорима са Индијанцима.

Тако једна измишљотина постаде стварност. Тифернан није могао да узмакне. Реши се да исприча своју лаж свом пријатељу Пјероу, и сад њих двојица почеше да смишљају план на који би начин и Колинеа о свему овоме обавестили.

Далеке земље и народи, њихов изглед, живот и обичаји увек су привлачили људе — У ужареној машти дочаравао се свет сто пута лепши него што је Тога се нису могли отргнути ни старији а камоли деца

После неколико дана добише писмо од самог Колинеа у коме их је обавештавао о свом боравку у Нормандији и молио их да му пишу како је и шта ради њихова дружина из улице. Тифернан му одмах написа писмо у коме му је све објаснио и замоли га да се кад буде дошао тако и понаша.

Кад се у септембру вратио, Колине је само причао о родеу. ранчу мускетарима и другим каубојским доживљајима са сигурношћу старог пионира са Запада. Другови су га одушевљено слушали. Све је ишло по плану, док један од њих не запита:

— Је ли, Колине, да ли си донео и коју фотографију, мислим на оне на којима се ти видиш са кравама и каубојима...

Колине за моменат остаде нем, а онда се сети да је сад доцкан за истину и рече:

Имам сензационалне фотографије са ранча Еспозито, донећу да их видите.

•

Ето због чега су се они налазили на овом пашњаку на коме је пасло око 60 крава.

•

Кад се мали посетиоци приближише огради видеше краве, које су са спуштеним роговима, гледале мучки испод ока у своје госте. Колине, који је у одушевљењу одмах прескочио ограду враћао се мудро натраг!

— Па, добро, иди, ухвати једну од њих за рогове, урлао је Пјеро са упереним апаратом... Не бој се, хајде...

Али Колине и не слушајући га у трку је тражио какав заклон иза ограде.

•

Требало је сад наћи начин како да се добије фотографија. Краве се узјогунише. Ово се продужи око два часа.

— Морамо нешто учинити, примети Тифернан.

— Време је, гунђао је Пјеро огорчен. — Последњи је час, нема ни сунца више...

— Ма, добро, идем, храбрио се Колине. Пјеро, ти си спреман, зар не?

И дивљачки као Гал који се спрема на жртву Колине прескочи ограду. Остали се притајише.

— Торо, торо, викао је сав узбуђен Колине и насрну на једну краву. Она несрећница у паници поче да се врти у круг, да чупа траву и да поскакује по ледини. Пјеро је урлао од задовољства. Све је изгледало као на филму.

Клик!

— Дивно, Колине, силази. Снимак је јединствен, чудесан, сензационалан! Прави родео!

Зачуђено стадо бежало је по пашњаку, а Колине блед од узбуђења и страха смејао се како се само смеју боксери победници.

Сад су се већ сва тројица налазила у Пјеровој минијатурној лабораторији. Он је развијао филм са озбиљношћу хемичара који остварује свој експеримент.

— Сигуран сам да је успео, дечаци! Гледајте... Вечерас ће другови остати запањени!

И са лажном скромношћу разви негатив...

И они видеше... видеше јединствен, сензационални, чудесни снимак на коме Колине горд као филмски глумац укроћује „страх и трепет Тексаса"..., видеше управо иза њега пано велики као кућа на коме је писало огромним словима:

ПОСЕТИТЕ БОВЕ! на 28 км...

Његову катедралу, његове таписерије,

његове куће из средњег века...

А они га за све време док су били тамо у оној грозници и узбуђењу нису уопште приметили.

•

Ах, закука Тифернан, шта ћемо сад, ах, шта ћемо рећи вечерас друговима...

ГУСАРИ СА »ПАНДЕ«

Ову чудну причу, која је због свог процеса имала великог одјека у читавом свету, испричао је Морис Магре

Другог марта 1836. године пролазници који су шетали пристаништем у Бостону били су сведоци једне чудне сцене. Два једрењака са три катарке улазила су скоро у исто време у пристаниште, али из разних праваца. Док је један улазио у залив, други је пристајао. Пристали брод привукао је општу пажњу. Из њега је избијала чудна пустош која се обично запажа једино на бродовима који су доживели неку тешку несрећу. На броду није било ниједног чамца и царински чамац морао је да превезе путнике и посаду на обалу.

И путници и посада изгледали су исцрпени. На броду се налазило 8 путника од којих пет жена. Чим су пристали, дошао је капетан пристаништа. Тада се сазнало са великим огорчењем каква се тешка драма десила пре три дана.

Мексикански трговачки брод „Орао“ ишао је ка Бостону. На броду се налазила породица Мартинез: отац, мајка и две кћери, две служавке мулаткиње и два црнца. Брод су насред мора пресрели гусари са брода „Панда“. Капетан брода „Орла“ Сегомио одмах се предао, јер је био без оружја. И поред свега тога, поступак гусара био је страшан. Капетан Сегомио је причао да су са брода однели све, па чак и чамце за спасавање. С друге стране, морнари су причали о страшном варварству које су доживели. И посада и путници били су затворени на дну брода, који су гусари после тога запалили. Вероватно би сви живи изгорели, да шеф посаде није успео да развали врата.

Кад су се путници мало стишали од узбуђења, капетан пристаништа их је позвао у своју канцеларију где је требало да даду и писмену изјаву.

Док се поворка кретала пристаништем, одједном се зачу страшан крик. Крик је долазио од млађе Мартинезове кћери која је показивала неког човека у тренутку кад је из чамца искочио на обалу. Испред њега се налазила мала група морнара.

Био је то чамац брода који је тек био пристао. На броду се јасно могло прочитати „Панда“.

— То су они! Ено их! — повика и Мартинез, па стеже за руку капетана пристаништа показујући му групу која је долазила с брода „Панда“.

Ови људи били су беспрекорно обучени. Неки су чак имали и накит на рукама. Један од њих скиде једну наруквицу и мирно је баци у море.

Командант пристаништа наредио је да се ови гусари ухапсе. Гусари су тек тада схватили чудну подударност истовременог доласка оба брода и почеше лудачки да се смеју. Они су тврдили да су поштени морнари и да не познају ове путнике. Захтевали су да их пусте на слободу, али, не само да им то није дозвољено, него су их стрпали у затвор.

*

Ова драма била је чудновата по брзини којом се догодила... А, ево, приче како се то све догодило.

Било је пет сати поподне и спустила се густа магла.

— Упалите предњи фењер, — повикао је капетан Сегомио.

Тада је до њега допро један глас:

— Није потребно, ми смо вас већ видели.

Брод „Панда“ изиђе из магле и пристаде уз бок „Орла“. Тада гусари с лакоћом почеше да ускачу на брод „Орао“. Пре но што је капетан „Орла“ схватио шта се збива, на њега су уперили пушку. Одмах се предао, а морнарима је наредио да не дају никакав отпор. Потом су гусари везали и путнике и посаду. Тада је дошао на ред и Мартинез, који је гусарима изјавио да при себи нема новца. Али кад му је један од гусара ставио нож под грло, Мартинез је признао да има новца и морао је показати место где се он налази. Тако је Мартинез дао 30.000 долара у злату за откуп своје породице.

Тада је капетан Педро Гиберт наредио да се донесе буренце с румом. Један од гусара предложи да се сви људи побацају у море, али се томе успротивио гусар Сото. Гусари су одлучили да све мушкарце баце на дно брода док не донесу одлуку шта ће с њима да ураде.

Кад је свануло, гусари су почели да бацају све ствари са брода у море. Можда су на видику угледали неки брод. Можда би путници доживели исту судбину као и ствари, да су гусари међу собом били сложни шта да раде са заробљеницима. Мајка Мартинез чула је овакав дијалог:

— Да ли сте окончали с људима и посадом? — питао је Педро Гиберт Соту?

— Трудићу се да им не фали ни длака с главе, — одговорио је мирно овај.

— Будало! Треба да знаш да само мртве мачке не маучу.

Између ова два човека постојало је старо непријатељство. Захваљујући томе и путници и посада са „Орла“ остали су у животу.

Затим је капетан Педро Гиберт дао пола сата времена својим људима да на брод „Панду“ пребаце све ствари од вредности. Брод „Орао“ је запаљен на три места.

Шеф посаде брода „Орла“ успео је некако да се ослободи својих веза и кад више нису чули кораке уз помоћ свих људи врата су проваљена. Срећом гусари су заборавили пумпе за гашење пожара. И тако су заробљеници успели да угасе ватру пре но што је „Панда“ ишчезао на хоризонту.

И поред очигледних доказа гусари су све одрицали. За видели су једном другу који је имао доста среће. То је био Антонио који је остао на броду „Панда“ кад је исти пристао. Зато што није волео провод, успео је да спасе свој живот. Видевши шта се догађа с његовим друговима, успео је да се спасе пливањем са осмином плена од 30.000 долара. Полиција није успела да га ухвати. Антонио је био осуђен у одсуству.

На дан суђења очи свих окривљених биле су упрте у особу која је седела у првом реду међу публиком. То је био пунији човек који се блажено смешкао. По његовом изгледу видело се да је морнар. Руке је држао на коленима. Кад је видео да публика на њега обраћа пажњу он полако устаде и упути се ка излазу ужурбаним кораком који је све више убрзавао.

У том тренутку, један гусар повика:

— Антонио, бежи!

Настаде комешање у судници. Председник нареди да овог човека одмах ухапсе. Али, један гусар, у намери да изазове забуну, подиже увис руке са лисицама, прескочи ограду и тобож хтеде да побегне. Наравно, то је било немогућно. Он је успео да на себе привуче пажњу а кад је ред био успостављен, Антонио је нестао заувек.

Био је одређен дан за извршење смртне казне. Губилиште је уливало гусарима више страха но сама смрт. Два гусара су покушала да се убију, али им то није успело. Сви су били обешени.

»ПРОТЕРАНЕ« ШЕРПЕ

Кувари великих угоститељских предузећа морају да буду спремни за велике промене, јер ће технички развитак ускоро изменити цео њихов посао. Шпорети, лонци и шерпе неће бити потребни, а и помоћни персонал знатно ће се смањити. Додуше, шеф кухиње неће моћи више да проба јело док кува и пече, већ ће унапред морати да одреди потребну количину соли и зачина. Рамстек и печено пиле биће укусни као из шерпе или са ражња. Кувано поврће на пари, пржени кромпир и кувана теста правиће се по жељи госта и биће веома пријатни. Јела ће се аутоматски кувати и пећи, а када буду готова, она ће се на аутоматској траци, без келнера, транспортовати у салу за ручавање.

Прва кухиња ове врсте, из које су прогнани лонци, шерпе и шпорети, налази се у фабрици западнонемачког друштва за изградњу нуклеарних реактора у Карлсруе. Инжењери фабрике у заједници са стручњацима за кухињу направили су нове машине за кухињу, такозване „трансфер-аутомате“, који могу да кувају, перу и пеку хиљаду и више порција кромпира, теста, поврћа, печења, рибе, живине и свега другог што се зажели.

Комади меса или кобасице који треба да се пеку ставе се на решетку која их преноси кроз аутомат где се излажу подједнако инфрацрвеним зрацима.

Месо остаје сасвим сочно и добија тамну боју. Кад је јело готово у аутомату, аутоматска трака врши улогу келнера и односи јело у салу за ручавање, где свако може да се послужи сам са траке.

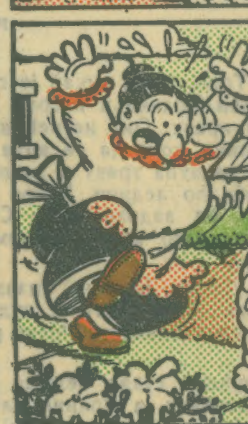

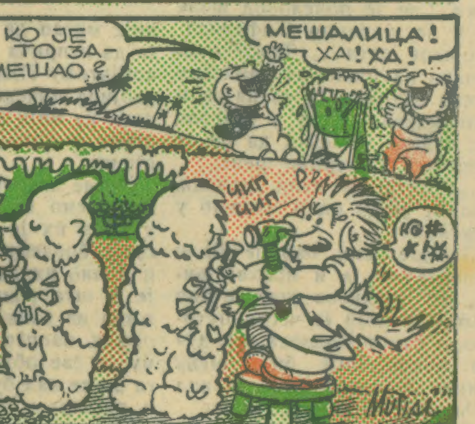

СНАЛАЖЉИВОСТ

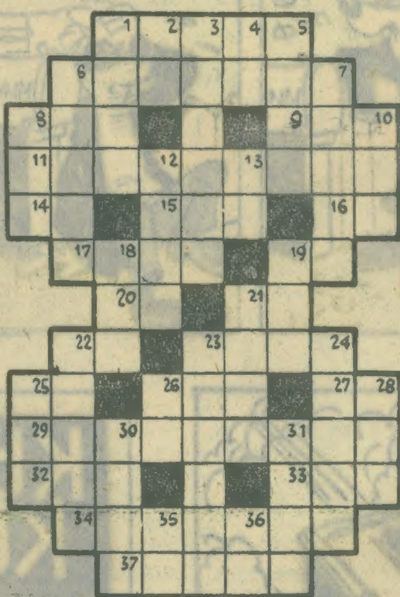
Пословни људи из места Ејбена у близини Гренобла у Француској на брзу руку су променили положај табли које су означавале правац појединих путева. На тај начин су омогућили да се у њихово место слије велики број туриста — тврде они који су погођени овим маневром — суседи из места Пон д'Кле.

Место Пон д'Кле лежи на самом Наполеоновом путу којим је он са острва Елбе кренуо у Париз. Зато тај пут редовно посећује велики број туриста. Пословни људи су међутим приметили да у последње време број туриста стално опада, па су установили да је то настало услед измењених саобраћајних табли у Ејбену. Због тога се сада ова два места споре.

Највеће потолине

Име потолине	Максимална позната дубина у м.
	Тихи океан
Маријанска	11.490
Тонга	10.882
Курило-камчатска	10.542
Филипинска	10.265
Кермадек	10.047
Изу-бонинска	9.810
Бугенвилска	9.140
Јар	8.527
Јапанска	8.412
Ново-британска	8.320
Палау	8.138
Атакамска	8.039
Алеутска	7.679
Ново-хебридска	7.570
Риукиу	7.507
Банда	7.440
Барлет	7.057
Гватемалска	6.662
Витезова (Меланезијска)	6.150
	Атлантски океан
Порто-рико	8.385
Јужно-сендвичка	8.264
Романш	7.728
	Индијски океан
Јаванска	7.450

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) град у САД; 6) бразилијански књижевник („Успомене једног осуђеника"); 8) показна заменица; 9) јединица за рад у систему мера; 11) птица певачица; 14) лична заменица; 15) наша река; 16) слово старословенске азбуке; 17) мање насеље ван града; 19) хемијски знак за калај; 20) свеза; 21) лична заменица; 22) кост; 23) страно мушко име; 25) река у Аустрији; 26) велика игранка; 27) узвик; 30) град у СССР; 32) свеза; 33) врста шпанске позоришне игре; 34) наш књижевник (18. в.); 37) наша планина.

Усправно: 1) алотропска модификација кисеоника; 2) иницијали бившег првака света у шаху; 3) језеро у Италији; 4) хемијски знак за хелијум; 5) град на Арабијском полуострву; 6) предујам; 7) торнадо; 8) орган чула вида; 10) дубина до које брод тоне; 12) предворје; 13) иницијали нашег савременог књижевника; 18) река у Немачкој; 19) млечни производ; 21) један минерал; 22) прилог за начин; 23) град у Француској; 24) правило; 25) грчка колонија на острву Вису; 26) хемијски знак за баријум; 28) похвална песма; 30) француски сликар (19. в.); 31) шведски књижевник (Ларс); 35) два слова; 36) француски члан.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Купер; 6) косинус; 8) Сас; 9) ски; 11) Витенберг; 14) ер; 15) Сар; 16) ао; 17) опет; 19) од; 20) он; 21) ен; 22) ир; 23. стил; 25) ал; 26) ума; 27) ас; 29) кошљориба; 32) ови; 33) Рим; 34) Абердин; 37) аванс.

Усправно: 1) кост; 2) У(ндсет) С(игрид); 3) Пирнат; 4) ен; 5) Русе; 6) Каиро; 7) Скрад; 8) све; 10) Иго; 12) Есен; 13) бр; 18) Пор; 19) они; 21) етар; 22) Илова; 23) смотра; 24) Лабин; 25) ако; 26) ул; 28) „Сам"; 30) шиба; 31) ирис; 35) Е(келунд) В(илхелм); 36) дн.

ПРВА ПРИВРЕДНА КРИЗА КОД НАС

Иако Србија седамдесетих година прошлога века није била тесно укључена у европску привреду, и код нас се осетила криза која је 1872-1873. захватила централну Европу, нарочито Бечку и Берлинску берзу. После велике експанзије која је наступила у Немачкој услед прилива француске ратне одштете од пет милијарди златних франака (што је изазвало велики полет у грађевинарству са разним шпекулативним пословима) наступио је крах: пад папира, оскудица кредита и друге појаве које изазивају привредни поремећаји.

Какво је стање било у Србији види се из писама Илије Гарашанина (1812-1874) упућених Јовану Мариновићу (1821-1893) који се тада бавио у Паризу.

Да би се донекле олакшала тешка ситуација, држава је по одобрењу Министарског савета, дала позајмицу Првој српској банци од 10.000 дуката и та сума није ни враћена јер је банка убрзо пропала. Мање суме позајмљене су Београдском кредитном заводу и Смедеревској кредитној банци, који су тек отпочели да раде јер су основани 1871.

Гарашанин иако узгред, често помиње кризу. У свом писму од 11. XII 1872. из Гročке каже да се добро брине за Мишу Анастасијевића „како се он миголи у овој новчаној кризи". Бечка берза претрпела је крах наглим падом курсева свих папира и пошто је Мариновић био пласирао свој капитал у неке хартије, у једном писму га пита: „Курталиса ли се ти оних многих хартија бечких?", па наставља:

„На нашој овде берзи страшна је криза у новцу. И тако у иностранству не иду ствари у овом смотрењу, као што би требало. Код нас још ни једна фирма није престала, а прва ће чини ми се бити мога газде, у кога кући седим. О многим београдским фирмама овде се зло говори. Где је та прва Банка (мисли на Прву српску банку) и тај Кредитни завод, што не отклањају зла, ако ова нису и њихову моћ надмашила?"

Криза је донекле наступила и због улагања капитала у грађевине, јер Гарашанин вели: „Улепшавање Београда зидинама, канда ће нас горко стати. Но не мари, зло се односи на садашњост, а лепота Београда припада будућности". Најзад резоновање о кризи завршава речима: „Ако ова криза још овако устраје, нама у Србији неће бити нужно комуну препоручивати, она ће се и сама међу нас увући без сваке ларме".

То је било доба Светозара Марковића, проповедника комуне, на шта Гарашанин прави алузију.

Наочари — украс

У другој половини 17. века у Шпанији су наочари биле украс, па чак и нека врста одликовања. Тада се сматрало да ништа није у стању толико да улепша човека као наочари. Због тога су их носиле чак и сасвим младе девојке када су желеле да се украсе. Али, у то време строго се водило рачуна да се људима из нижих сталежа не дозволи ношење наочара, јер су оне биле привилегија племства. Високи племићи имали су право да носе сасвим велике наочари зване „окалес". Иза њих су по величини долазиле наочари „другог степена отмености".

НИКАД ПОБЕЂЕН

Џени Тени, бивши амерички морнар, једини је првак света свих категорија у боксу који се повукао са ринга непобеђен. Као што је познато он је одузео титулу прваку света Џеку Демпсеју, затим је једанпут успешно одбранио титулу против истог боксера, а онда се повукао са ринга и оженио једном богатом женом.

Велики, па ипак окретан

Ово теретно возило дуго 12,5 метара креће се лако напред, назад и у страну, а може се окренути у кругу који има једва већи пречник од његове дужине. Има два точка којима се управља: један на предњој осовини, а други на задњој. Конструисан је у Енглеској. Предвиђено је да се серијски производи.

Јесте ли већ чули да...

...добром говорнику који може да изговори 150 речи у минуту било би потребно 38 година да сваки дан говори по 8 часова да би изговорио милијарду речи.

...стари Египћани писали су мастилом које су правили од сагореле смоле дрвета оморике растворене у води.

...оклопе код Срба прва помиње Ана Комнена (1081—1118) ћерка византијског цара Алексија у делу о свом оцу

...За највиши град на свету сматра се Серо де Паско, у Перуу, који лежи на 4.350 метара, на висини која одговара Мон Блану.

...аутомобилски мотор боље вуче ноћу јер је тада ваздух хладнији дакле гушћи па је тежина усисане мешавине ваздуха и бензина од које зависи рад мотора, много већа.

...дивље животиње имају знатно веће срце од домаћих животиња одговарајуће величине и тежине. Што је живот дивље животиње борбенији, бржег темпа и разноврснији, то је и срце веће.

...почетком 16. века Задар је био најнасељенији град на нашем Јадрану. Он је у то време имао 7775 становника, Дубровник око 6000, а Сплит тек нешто око 2.000.

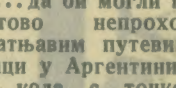
...француски драмски писац Александар Арди (1570—1632) написао је преко 600 позоришних комада од којих су сачувана свега 34. Арди је био први француски писац који је живео од позоришта.

...рунолист или еделвајс биљка коју називају краљицом алпског цвећа пореклом је с Хималаја.

...први податак о употреби угља у практичне сврхе потиче из Грчке још пре 2.250 година. У време Аристотела ковачи су употребљавали „црни смрдљиви камен".

...да би могли проћи готово непроходним блатњавим путевима, сељаци у Аргентини граде кола с точковима високим 2,44 метра. За ова кола потребна су најмање три до четири вола.

...писани знак за тон зове се нота или кајда, што је настало од француске речи cahier (бележка, свеска) па је даље добијено и кајданка — свеска са нотним системом.

НАПРАВИ САМ

Да бисте били сигурни...

Да бисте се осећали сигурни на лествицама потребно је да знате неколико ствари:

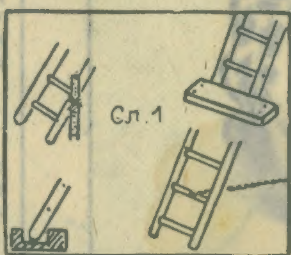
Лествице се наслањају уз зид али не смеју бити ни сувише ни мало нагнуте: треба да су удаљене од зида за једну четвртину своје дужине.

Поред тога увек треба да буду осигуране на један од четири начина приказана на слици 1. Ако то није могућно, привежите их на горњем делу као што се види на слици 2. Кад су везане доле немојте никад користити прву пречагу јер вам није нужно, јер се она од превелике употребе брзо и прва поломи.

Кад се пењете на лествице увек станите на леву или десну страну пречаге, никад у средину, јер су крајеви чвршћи од ње.

Немојте никад да се користите лествицама чије су пречаге, или само неке од њих, замењене нечим другим: даском, шипком и сличним.

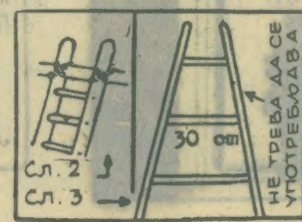
Има и лествица уских при врху а широких при дну: обично су предвиђене за дупле лествице. Последња пречага на врху, која је најкраћа, не треба да се употребљава уколико нема више од 30 сантиметара (слика 3).

И дупле лествице треба да буду привезане чврстим ужетом које ће држати обе поле.

Да бисте увек били сигурни у исправност лествица најбоље је да су необојене, јер фарба скрије неку пукотину или прелом што може да изазове несрећан пад.

На крају још једном бисмо хтели да подвучемо: при прављењу лествица као и при пењању треба бити обазрив јер се могу десити несреће које су чешће него што се мисли.

ФОНТАНА

Ако се будете придржавали наших упутстава направићете сами малу фонтану. Набавите једну велику теглу са глатком ивицом на грлићу, једну обичну бочицу са запушачем од плуте, једну капаљку (пипету), свећу и упијаћу хартију. Прободите запушач једним угрејаним ексером да бисте кроз рупу провукли пипету, окренуту ужим делом горе. Проверите да ли је то херметички урађено на тај начин што ћете дунути кроз пипету: ако не свира — онда је добро.

Бочицу до половине напуните водом и пипета у њој треба да буде потопљена само 1 до 2 см. Натопите добро водом неколико листова упијаће хартије, и, пошто сте запалили свећу, прислоните отвор тегле на њих да не би ваздух улазио унутра Свећа ће се ускоро угасити јер ће нестати кисеоника. Пошто је притисак ваздуха у тегли на тај начин смањен а остао већи у бочици вода ће у виду фонтане избити кроз пипету.

ПЕРГАМЕНТ

Познато је да се у домаћинству употребљава пергамент папир, али се мало ко интересује како се он прави. Овим папиром затварају се флаше у којима се налази конзервисано воће и поврће.

Пергамент се, у ствари, добија на овај начин: узме се боља врста порозног папира, а најбоље је ако се употреби филтр-папир. Тај папир држи се кратко време замочен у разређену сумпорну киселину (73% или један део воде и 4 дела сумпорне киселине).

Сумпорна киселина на површини папира претвара спољни слој целулозе у амилоид (он је сличан скробу) који затвори све шупљине на папиру.

Да би се одстранила сва сумпорна киселина која није ступила у хемијски процес, потребно је да се исперe амонијачном водом.

Од чега се прави бакелит

Бакелит је добио име по свом проналазу Бекеленду.. У ствари, то је тврда нерастворљива вештачка маса која се прави од формалдехида и фенола.

Бакелит се иначе употребљава за замену кости, слоноваче и ћилибара, за прављење дугмади, чешљева, изолатора у електротехници и тако даље.

Ваздух који удишемо

Један кубни метар ваздуха тежи 1.300 килограма, а укупна тежина атмосфере која окружује Земљу има. 5 300 000 000 000 000 тона.

За 24 часа један човек удахне 10.800 литара ваздуха, а цело човечанство: 2 800 000 000 пута толико.

У погледу састава, ваздух поред битних елемената, кисеоника и угљендиоксида, садржи: 78,08% азота, 20,95% оксигена, 0,030% угљене киселине, 0,9325% аргона, 0,0005% хелијума, 0,0018% неона, 0,000108 % криптона, 0,000 008% хенона, 0,000 05% хидрогена.

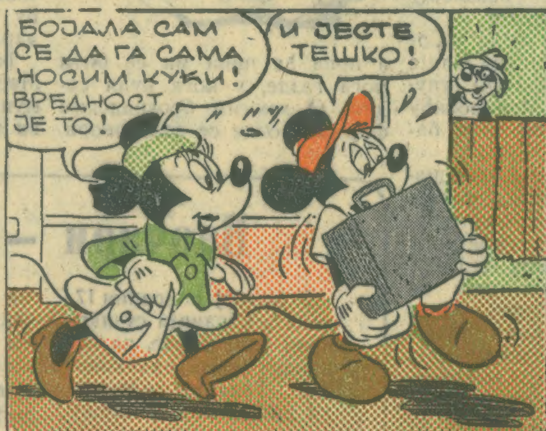

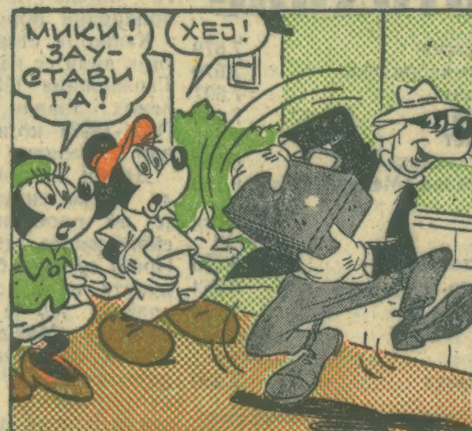

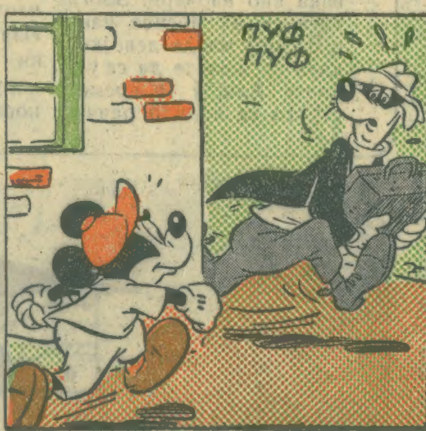

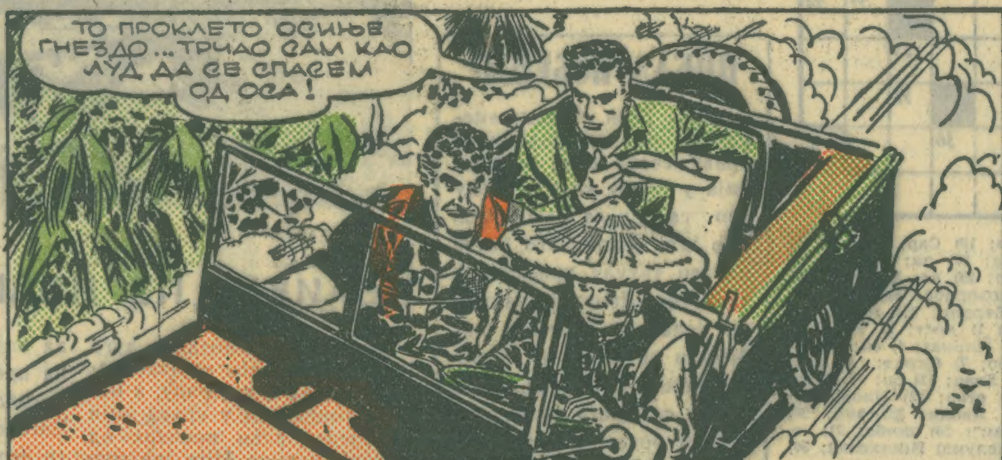

Ква-Ква!

уређује Паја Патак

КАД ОН ПЛАЋА

Хорацијe, Попај и Пера Ждера мезетили у једној кафаници. Док је Попај разговарао са једним познаником, Пера Ждера је журно брисао нешто у јеловнику.

— Шта радиш? — чудио се Хорације.

— Ништа, вечерас морам ја да платим, па због тога из јеловника бришем све што је скупље од 150 динара.

НИЈЕ ИХ ИЗГУБИО

У једној тучи, која се десила негде у бомбајском пристаништу, избили Попају два зуба.

— Па ти си изгубио два зуба! — згранули се пријатељи. — Треба да тужиш да ти надокнаде вредност изгубљених зуба!

— Али ја их нисам изгубио! — брани се Попај.

— Него!? —

— Нисам их изгубио, већ сам их прогутао.

У ПУТУЈУЋЕМ ПОЗОРИШТУ

— Друже директоре, не можемо да играмо „Отела", нестало нам је црне масти за обућу — каже Попај.

— А имамо ли жуте?

— Имамо.

— Онда ћемо играти „Гејшу".

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Маке донска 31. — Издаје и штампа „Полигика" штампарско издавачко пре узеће, Београл, Македонска 31. Текући рачун бр. 101-707/1-82. Поштански фах 124. Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају.